

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 12 (5018) 22 сакавіка 2019 г.

ISSN 0024-4686

Музей

як гасцёўня?

стар. 4

Сімвалы і метафары

Алены Брава

стар. 7

Чароўнасць

музычнага барока

стар. 14

16+

Нашчадкі моцных духам

Кажуць, без мінуўшчыны няма сучаснасці. Кажуць, без камянёў гісторыі нельга збудаваць магутныя сцены будучыні. Толькі трывала стоячы нагамі на плячах продкаў, адчуваючы іх хай і негалосную падтрымку, можна разлічваць на заўтрашні дабрабыт. І, падаецца, беларусы вучацца слухаць і чуць не толькі сябе, але і выяўляць голас пакаленняў папярэднікаў.

Доказам таму — адкрыццё ў сталіцы археалагічнага музея, што распавядае пра вытокі нашага горада над Менкай. Доказам таму — сумесная выстаўка музея народнай архітэктуры і побыту і Прэзідэнцкай бібліятэкі краіны. Доказам таму — штотыднёвыя танцавальныя вечарыны Дударскага клуба, маштабнае гуканне вясны паводле старажытных традыцый, што на выхадных пройдзе на радзіме Купалы, у Вязынцы...

Доказам таму — наша павага і памяць. Перайманне танцаў і песень, страў і звычайў, захаванне будынкаў і абрадаў. Захаванне нас, тых, хто завецца беларусамі, нашых каранёў. Дзеля будучыні.

Працяг тэмы на стар. 10, 16 ▶

Фота Кастуся Дробіва.

Фота Віктарыя Аскеря.

Час Сальвадора

Тыдзень таму на скрыжаванні вуліц Зыбіцкай і Герцэна быў усталяваны шасціметровы «Трыумфальны слон» Сальвадора Далі. Трыумфальны слон, упершыню намаляваны іспанскім мастаком яшчэ ў 1984 годзе, з'яўляецца адным з яго найбольш тыражаваных і папулярных твораў. Слон выраблены з бронзы ў тэхніцы страчанага воску. З'яўленне такой скульптуры ў Мінску стала адной з падзей міжнароднага праекта «Сальвадор Далі», які выклікаў вялікую цікавасць аматараў мастацтва.

Скульптура прыцягвае незвычайнасцю як маленькіх глядачоў, так і дарослых, якія зацікавіліся мастацкімсэнсам арт-аб'екта.

На адкрыцці скульптуры арганізатары праекта «Сальвадор Далі» падкрэслілі, што слон застанеца на месцы да канца чэрвеня. Пасля лёс скульптуры будзе вырашацца: магчыма, знойдзеца мецэнат, які зробіць гораду падарунак, і тады знакаміты слон Сальвадора Далі назаўсёды застанеца ў Беларусі.

Працяг тэмы на стар. 12 ▶

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 1 9012

акцэнтны тыдня

Віншаванні. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Расіі Валерыя Лявонцьева з 70-годдзем. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што ўнікальны талент і артыстызм Валерыя Лявонцьева шануюць шматлікія прыхільнікі з розных краін свету, а адданасць любімай справе стала прыкладам для маладых артыстаў. «Вас па праве называюць адным з самых вядомых эстрадных выканаўцаў нашага часу, які займае асаблівае месца ў гісторыі сучаснага мастацтва», — падкрэсліў Прэзідэнт. Аляксандр Лукашэнка перакананы, што творчасць артыста і далей будзе дарыць глядачам радасць і натхненне, садзейнічаць умацаванню дружбы паміж Беларуссю і Расіяй.

Імідж. У час «Купалля» ў Александрый запланавана прадэманстраваць турыстычны і эканамічны патэнцыял Беларусі для прадстаўнікоў дыпмсіі, а таксама замежнага бізнесу, адзначыў намеснік прэм'ер-міністра Ігар Петрышэнка на пасяджэнні арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні свята «Купалле» («Александрый збірае сяброў»), перадае БелТА. За гады існавання свята «Купалле» набыло значэнне адной з галоўных культурных пляцовак краіны. Важна ўзнямаць планку вышэй і вышэй, падкрэсліў віцэ-прэм'ер. Свята «Купалле» («Александрый збірае сяброў») плануецца правесці 6—7 ліпеня. Яго галоўная тэма — трохгоддзе малой радзімы і II Еўрапейскія гульні.

Медыя. Беларусь і АБСЕ гатовы развіваць супрацоўніцтва ў напрамку ўдасканалення заканадаўства аб СМІ. Пра гэта ішла размова на сустрэчы дэпутатаў Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па правах чалавека, нацыянальных адносінах і сродках масавай інфармацыі з прадстаўніком АБСЕ па свабодзе СМІ Арлемам Дэзірам. «Спадзяёмся на падтрымку, узаемаразуменне, на тое, што прапановы, якія паступаюць ад АБСЕ, будуць садзейнічаць удасканаленню заканадаўства, а яно на месцы не стаіць», — адзначыў старшыня камісіі Андрэй Навумовіч. «Мы адкрыты, абмяркоўваем розныя пункты гледжання. Але ў аснове заўсёды інтарэсы грамадзян Беларусі», — падкрэсліў парламентарый.

Нагода. Беларускае тэлеграфнае агенцтва запускае праект «Традыцыі суверэннай Беларусі», прымеркаваны да 25-годдзя прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Фундамент дзяржаўнасці — гэта традыцыі і звычкі нацыі. Незалежная Беларусь здолела не толькі захаваць, але і стварыць новыя самабытныя традыцыі, якія сталі арганічнай часткай беларускага грамадства. Яны заснаваны на патрыятызме, справядлівасці, працавітасці, павазе да гістарычнай і культурнай памяці, талерантнасці і міралюбнасці нашага народа. Да багатай спадчыны ў праекце прадстаўлены 25 беларускіх традыцый, якія найбольш поўна адлюстроўваюць беражлівае стаўленне да здабыткаў продкаў і нашу сучаснасць.

Фестываль. Праграма XXVIII Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» будзе максімальна разнажанравая і арыентавана на аўдыторыю ўсіх узростаў, але перш за ўсё на моладзь, паведаміў журналістам дырэктар фестывалю і кіраўнік Цэнтра культуры «Віцебск» Глеб Лапіцкі. Сярод новаўвядзенняў — нямала тых, што прапанаваны глядачамі, бо «гэта народны праект, індыхатар таго, як мы ўвогуле святкаваць і прымаць гасцей». Сярод імянаў на афішах — Стас Міхайлаў, Валерыя Лявонцьеў, Тамара Гвердцытэлі, Надзея Кадышава і ансамбль «Залатое калыца», рок-група «Кіпелаў» і інш. Дырэктар фестывалю зробіў акцэнт на тым, што «Славянскі базар» не абмяжоўваецца Летнім амфітэатрам.

Агляд афіцыйных падзей ад Інэсы ПЕТРУСЕВІЧ

стасункі Беларусь — Украіна: пашырэнне абсягаў супрацы

Паводле традыцыі паспяхова склаліся трывалыя беларуска-ўкраінскія літаратурныя сувязі. Іх развіццю спрыяюць і сучасныя выдавецкія памкненні абодвух бакоў. Апошнім часам звернута ўвага на кніжныя выстаўкі ў перспектывах магчымага супрацоўніцтва.

Пра гэта ішла размова ў Міністэрстве інфармацыі краіны падчас сустрэчы з Дзяржаўным сакратаром Міністэрства інфармацыйнай палітыкі Украіны Арцёмам Бідэнкам і Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Ігарам Кізімам.

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусі Аляксандр Карлюкевіч адзначыў, што летас прадстаўнічая беларуская дэлегацыя ўдзельнічала ў кніжнай выстаўцы ў Львове. Адмыслова да гэтага значнага выдавецкага форуму была выпушчана кніга вершаў паэтаў Львова і Львоўшчыны і блізкіх да старажытнага горада

мясцін, рэгіёнаў Заходняй Украіны. Сёлета нашы прадстаўнікі таксама збіраюцца ўзяць удзел у кніжных выстаўках ва Украіне, якія пройдуць у Кіеве, Палтаве і Львове. Да гэтых прэстыжных кніжных форумаў рыхтуюцца выданні з перакладамі твораў сучасных украінскіх пісьменнікаў на беларускую мову. За апошнія гады шмат зрабілі для развіцця беларуска-ўкраінскіх кніжных стасункаў украінскія пісьменнікі Міхайла Слабашпіцкі, Галіна Тарасюк, Яраслава Паўлычка і іншыя паэты, празаікі, перакладчыкі.

Падчас сустрэчы ў Міністэрстве інфармацыі абмяркоўвалі супрацоўніцтва ў галіне медыя. Беларускі бок запрасіў украінскіх калег да актыўнага ўдзелу ў традыцыйным міжнародным медыяфоруме, што пройдзе ў Беларусі ў маі 2019 года.

Сяргей ШЫЧКО

перспектыва

Сёлета Дзень беларускага пісьменства прымае Гродзеншчына — старажытны Слонім. Свята пройдзе 1 верасня, у першую нядзелю восенняскага месяца. Арганізыйным урадавым камітэтам па святкаванні Дня беларускага пісьменства прынята рашэнне аб правядзенні гэтага свята ў 2020 годзе на Магілёўшчыне, у Бялынічах, а ў 2021 годзе — на Міншчыне, у Капылі.

Варта заўважыць, што адрасы для такога маштабнага свята выбіраюцца невыпадкова. Вось і Бялынічы, якія з 18 студзеня 2017 года маюць статус горада, — такая ж гісторыка-асветніцкая прастора.

Дарэчы, з пачатку XVII стагоддзя Бялынічы і аднайменная воласць перайшлі ў валоданне да Сапегаў. Віленскі ваявода і канцлер Вялікага Княства Літоўскага

СА СЛОНІМА Ў БЯЛЫНІЧЫ

князь Леў Сапега пабудоваў у Бялынічах у 1624 годзе драўляны кляштар і касцёл кармелітаў. Вядомасць мае і цудатворны абраз Маці Божай Бялыніцкай, які аднолькава шанавалі і католікі, і праваслаўныя, і ўніяты. Па значнасці яго параўноўваюць з абразом Божай Маці Чанстахоўскай. 4 кастрычніка 1634 года Бялынічы атрымалі Магдэбургскае права, пячатку і герб. Матэрыяльныя, эканамічныя складнікі паўплывалі адпаведна і на развіццё кнігадрукавання. На сёння вядомыя дзве кнігі, якія пабачылі свет у друкарні пры мясцовым кляштары кармелітаў. Першая з іх выйшла ў снежні 1652 года.

З Бялынічамі, Бялыніцкім краем звязаны творчыя і жыццёвыя лёсы пісьменнікаў Ігара Шклярэўскага, Янкі

Шарахоўскага, Васіля Найдзіна, Вячаслава Казакевіча, Наталлі Батраковай, Змітрака Марозава, Міколы Целеша, Рыгора Яўсеева, Віктара Кунцэвіча.

Мікола БЕРЛЕЖ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

На Гродзеншчыне ладзіцца абласны літаратурны конкурс «Беларусь Алімпійская», прысвечаны II Еўрапейскім гульням. Ці мае літаратура дачыненне да галоўнай спартыўнай падзеі гэтага года? Як спорт натхняе на стварэнне вершаў ці прозы?

Восенню мінулага года абласное аддзяленне СПБ па ўзгадненні з Дырэкцыяй II Еўрапейскіх гульняў, Нацыянальным алімпійскім камітэтам Рэспублікі Беларусь, Гродзенскім аблвыканкам і абласным камітэтам БРСМ абвясціла аб правядзенні абласнога літаратурнага конкурсу сярод навучэнскай моладзі «Беларусь Алімпійская». Галоўная мэта праекта — выяўленне і падтрымка тале-

Літаратурны і спартыўны

навітай моладзі, якая сумяшчае цікавасць да літаратурнай творчасці і спорту, піша на тэмы здаровага ладу жыцця, фізічнай культуры, турызму.

Конкурс праводзіцца ў два этапы. Спачатку прайшлі раённыя туры сярод школ, сярэдных спецыяльных і вышэйшых навучальных устаноў Гродна і вобласці. Другі этап творчага спаборніцтва — абласны тур, які стартваў 1 сакавіка і будзе доўжыцца да 30 красавіка. Падвядзенне вынікаў адбудзецца 15 мая.

Конкурс ладзіцца ў дзвюх намінацыях: «паэзія» і «проза» (эсэ). Да ўдзелу запрашаюцца юнакі і дзяўчаты ва ўзроставых катэгорыях ад 7 да 11 гадоў, ад 12 да 15 і ад 16 да 19 гадоў. На выбар удзельнікаў у

творчай рабоце неабходна распавесці пра віды спорту, якія ўключаны ў праграму II Еўрапейскіх гульняў, пра спартсменаў — удзельнікаў гэтага форуму.

Работы абласнога тура будзе ацэньваць кампетэнтнае журы. Ужо атрымана каля сотні конкурсных матэрыялаў. Аўтары лепшых з іх будуць узнагароджаны каштоўнымі падарункамі, а пераможцы — яшчэ і квіткамі на трыбуны балельшчыкаў II Еўрапейскіх гульняў. Інфармацыю пра конкурс і яго вынікі можна знайсці на афіцыйным сайце Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ www.pisateli.by.

Людміла КЕБІЧ

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

25 сакавіка — на відэамаст у межах беларуска-расійскага праекта «Пад белымі крыламі» з пісьменнікамі аддзялення ў дзіцячую бібліятэку № 15 (11.00).

25 сакавіка — на імпрэзу з пісьменнікамі аддзялення ў беларуска-турэцкі клуб «Дыялог сяброў» (вул. Краноткіна, 89) (14.00).

25 сакавіка — на XXIX Мінскія патэтычныя чытанні з удзелам паэтаў у Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Я. Купалы (14.00).

26 сакавіка — на сустрэчу з Тамарай Бунтай у бібліятэку № 5 (10.30).

26 сакавіка — на сустрэчу з артысткай і рэжысёрам Тэатра пазіі Святланай Яфрэмавай «Зямлі майей роднае слова» ў бібліятэку № 5 (17.30).

27 сакавіка — у Школу юнага паэта пры гарадскім аддзяленні СПБ (14.30).

27 сакавіка — у клуб творчых жанчын «Спадарыня» пры бібліятэцы № 5 (17.30).

28 сакавіка — на сустрэчу маленькіх чытачоў «Вясёлая вясёлка» з Аленай Мінчуковай у СШ № 175 (11.00).

28 сакавіка — на імпрэзу «Вясна. Каханне. Мроі» ў Мінскі гарадскі тэатр пазіі пры бібліятэцы імя Я. Купалы (17.30).

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

26 сакавіка — на гарадскі фестываль дзіцячай творчасці «Брэст мой, цябе я слаўлю», прымеркаваны да 1000-годдзя горада, у цэнтры пазашкольнай працы (10.00).

26 сакавіка — на імпрэзу з пісьменнікамі аддзялення ў «Патэтычную гасцёўню» ў Брэсцкую цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. С. Пушкіна (18.00).

27 сакавіка — на пасяджэнне літара-

турнага клуба «Адкрыццё» ў бібліятэку імя А. С. Пушкіна (17.00).

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

25 сакавіка — на свята пазіі «Поэзию как трепет сердца никто не может отменить» з Тамарай Красновай-Гусачэнкай і Ірынай Радзіхоўскай у бібліятэку № 3 імя Я. Купалы (14.00).

25 сакавіка — на «Паэтычны марафон» з Марынай Шуханковай, Галінай Загурскай і Мікалаем Балдоўскім у навуковую бібліятэку Полацкага дзяржуніверсітэта (16.00).

26 сакавіка — на імпрэзу, прысвечаную Году малой радзімы, з Ірынай Радзіхоўскай у бібліятэку п. Кастрычніцкі (14.00).

26 сакавіка — на сустрэчу ўдзельнікаў ствэрніцкай літаратурнай гасцёўні «Строкой негромкою» і членаў літатурнага клуба «Созвучье» з Аленай Крыклівец і Ірынай Радзіхоўскай у віцебскую гімназію № 3 імя А. С. Пушкіна (11.25).

26 сакавіка — на сустрэчу «Дзень вясновы, дзень лірычны» з Галінай Загурскай і Мікалаем Балдоўскім у Віцебскую цэнтральную гарадскую бібліятэку імя М. Горкага (14.00).

27 сакавіка — на сустрэчу з Тамарай Красновай-Гусачэнкай «Па старонкам кнігі «Детский мир» у бібліятэку № 2 імя У. Маякоўскага (11.30).

27 сакавіка — на вечар кампазітара Віктара Шавякова ў Віцебскі дзяржаўны музычны каледж імя І. І. Сяляцінскага (17.00).

28 сакавіка — на сустрэчу з Вольгай Русілкай і Ірынай Радзіхоўскай у народны літаратурны музей ВДУ імя П. М. Маішэрава (11.25).

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

27 сакавіка — на пасяджэнне грамад-

скага дыскусійнага клуба «Словадром», прысвечанае Міжнароднаму дню пазіі, на тэму «Адзінота ў натоўпе» ў Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. Ф. Карскага. (17.00).

28 сакавіка — на прэзентацыю кнігі Людмілы Кебіч «Бэзавы дом» у Школу актыўнага грамадзяніна пры гродзенскай гімназіі № 3 (13.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

22 сакавіка — на літаратурна-патрыятычную гадзіну «Пра подзвіг, пра доблесць і славу» з удзелам Міколы Леўчанкі у Смаліцкі дзіцячы сад — СШ Быхаўскага раёна (12.00).

23 сакавіка — на вечар пазіі «Мелодыі душы» ў Горацкі раённы гісторыка-этнаграфічны музей (12.00).

23 сакавіка — на прэзентацыю кнігі Жанны Усцінавай «Дзіўныя дзеткі» ў СШ № 1 г. Чавусы (13.00).

24 сакавіка — на імпрэзу «Дазвольце прадставіцца» з Аленай Кісель у Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна (12.00).

26 сакавіка — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Магія слова» ў бібліятэку імя У. І. Леніна (17.00).

27 сакавіка — на вечарыну «Шлях даўжынёю ў 70 гадоў», прысвечаную 70-годдзю адкрыцця Быхаўскай раённай дзіцячай бібліятэкі, у кінатэатр «Радзіма» (14.00).

Мінскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

27 сакавіка — на прэзентацыю кнігі «Загадкавы свет» Галіны Нічытаровіч з удзелам аўтара ў кнігарню «Дружба» (12.00).

дарэчы

Часопіс як люстэрка літпрацэсу

Асноўнай задачай літаратурных часопісаў заўсёды было адлюстраванне сучаснага літаратурнага працэсу. Ці выконвае і сёння «Нёман» гэтую місію — прадмет размовы на чарговым пасяджэнні рэдакцыйнай калегіі выдання, што было прывесчана вынікам работы рэдакцыі ў 2018 годзе.

Падчас гутаркі, цэнтральнай тэмай якой сталі праблемы публіцыстыкі і літаратурнай крытыкі, было адзначана, што на старонках выдання друкуюцца глыбокія аналітычныя, палемічныя матэрыялы. У артыкулах прадстаўлены самыя розныя пункты гледжання, а гэта дазваляе казаць пра аб'ектыўнасць і рознабаковасць асветлення праблем сучаснага грамадства і літаратуры.

Не абмінулі ўвагай і праекты часопіса «Всемирная литература» в «Нёмане» і «Сябрына». Удзельнікі размовы падкрэслілі, што гэтыя рубрыкі не толькі дазваляюць беларускім чытачам

знаёміцца з культурай іншых краін, але і працуюць на імідж і выдання, і дзяржавы, якая ўдзяляе вялікую ўвагу літаратуры і падтрымлівае літаратурныя часопісы.

Супрацоўнікі рэдакцыі пазнаёмілі прысутных з планами на найбліжэйшы час, расказалі пра цікавыя матэрыялы, што сабраліся ў рэдакцыйным партфелі, падзяліліся сваімі праблемамі і поспехамі. Ну а члены рэдакцыйнай калегіі выказалі парады і пажаданні. Сумесна былі вызначаны і асноўныя задачы на будучыню: больш увагі ўдзяляць гісторыі краіны, прыцягваць да супрацоўніцтва новых аўтараў, пашыраць чытацкую аўдыторыю і арыентавацца ў тым ліку і на моладзь.

Будзем спадзявацца, што да свайго 75-годдзя, якое «Нёман» адзначаць у наступным годзе, часопіс падорыць чытачам шмат новых цікавых твораў і праектаў.

Янка ГУРСКІ

за падзеяй

Весткі музейнай справы

Шосты выпуск «Музейнага весніка» прадставілі чарговы раз у Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі.

Зборнік навуковых работ «Музейны веснік» выдаецца Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь з 2003 года. Ён з'яўляецца полем для шырокага абмену досведам у галіне тэорыі і практыкі музейнай справы.

Новы выпуск зборніка змяшчае матэрыялы музейных чытаняў, якія былі арганізаваны ў межах экспазіцыі «Беларусь: адраджэнне духоўнасці». Сярод 36 аўтараў выдання — спецыялісты з музеяў Мінска, Віцебска, Бяроза, Гомеля, Полацка, Кобрына, Кіева, выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў, навукоўцы.

— Нашы супрацоўнікі зрабілі вялікую работу: «Музейны веснік» — гэта ўжо традыцыя, пра якую не хочацца забы-

вацца, — азначыў дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі Павел Сапоцька. — Мы спрабавалі не страціць канцэпцыю і паказаць першасную задуму. Увогуле, музейны выданні заўсёды маюць вялікую каштоўнасць, таму што ў іх захоўваецца гісторыя.

Традыцыйнымі для зборніка рубрыкамі сталі «Гісторыя музейнай справы Беларусі», «Новыя музеі і новыя музейныя экспазіцыі», «Міжнародны досвед у галіне музейнай справы», «Музейны прадмет і музейная калекцыя: пытанні вывучэння, захоўвання, рэстаўрацыі». Менавіта гэтыя тэмы сведчаць пра шырокі спектр пытанняў, якія цікавяць музейную супольнасць.

Таксама ў межах мерапрыемства быў прэзентаваны каталог выстаўкі «Ад рымскага дынарыя да беларускага рубля».

Ён паказвае экспанаты, прадстаўленыя ў межах аднайменнага выставачнага праекта, які стаўся вынікам трываллага супрацоўніцтва паміж Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь і гістарычным факультэтам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Вікторыя АСКЕРА

Бурштынавыя «Казкі жыцця»

Мінулае і сучаснасць у празрыстым камені

Часовую экспазіцыю «Легенды сонечнага каменя: вандруўкі па «Казках жыцця» Якуба Коласа» прапануюць у Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Да ўвагі наведвальнікаў — унікальная калекцыя бурштыну з фондаў Калінінградскага абласнога гісторыка-мастацкага музея. На выстаўцы можна пабачыць як сучасныя ювелірныя вырабы, так і гістарычныя экспанаты — прадметы побыту, узоры прыроднага бурштыну.

Калінінградская вобласць вядома як адно з найвялікшых радовішчаў бурштыну ў свеце: менавіта там знаходзіцца каля 90 % запасаў. З даўніх часоў з зацвярдзелай смалы выраблялі прадметы побыту, а таксама вытанчаныя ўпрыгожванні, якія і дэкарыравалі пакоі, і станавіліся часткай строяў знатных асоб. Акрамя ювелірных, бурштын валодае і медыцынскімі якасцямі. Нядзіўна, што з ім звязаны шматлікія казкі, паданні і легенды.

Музей Якуба Коласа не першы раз супрацоўнічае з калінінградскім музеем. Народны паэт Беларусі захапляўся характамі прыродных камянёў, гісторыі пра іх можна знайсці і ў зборніку

«Казкі жыцця». Таму аўтары выставачнага праекта імкнуліся злучыць ідэйны складнік алегарычных навел, якія ўвайшлі ў кнігу, з арыгінальнымі вобразамі, прадстаўленымі ў бурштыне.

Экспазіцыя аб'яднала два віды вырабаў: фабрычныя і аўтарскія. Арганізатары прапаноўваюць пазнаёміцца з гэтым рамяством дзякуючы прадстаўленым па выстаўцы ювелірным упрыгожванням (брошкі, кулоны, бранзалеты, пярсцёнкі, каралі, калы, завушніцы і інш.), прадметам побыту (скрынкі, скарбонкі, гузікі, табакеркі і інш.), дэкаратыўным фігуркам і сувенірам, а таксама ўзорам прыроднага бурштыну. Акрамя таго, выстаўку дапаўняюць інфармацыйныя матэрыялы пра гісторыю апрацоўкі празрыстай смалы.

Адметна, што наведвальнікі змогуць не толькі ацаніць прыгажосць усіх экспанатаў, але і набыць сувеніры: у межах праекта дзейнічае выстаўка-продаж літоўскіх вырабаў з бурштыну. Часовая экспазіцыя «Легенды сонечнага каменя» будзе працаваць да 5 чэрвеня.

Яўгенія ШЫЦЬКА

23 сакавіка — 120 гадоў з дня нараджэння Вольгі Галіны (Грудзінскай, па мужу — Александроўскай) (1899—1980), народнай артысткі БССР.

23 сакавіка 65 гадоў спаўняецца Аляксандру Кавалёнку, паэту, празаіку.

24 сакавіка 70 гадоў адзначае Уладзімір Саламаха, празаік.

24 сакавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Юрыя Ступакова (1934—1999), народнага артыста Беларусі.

25 сакавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Ганны Новік (1914—1997), паэтэсы, празаіка.

27 сакавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Валерыя Мараква (1909—1937), паэта, перакладчыка.

27 сакавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Ларысы Ляшэнкі (1914—2004), дзеяча самадзейнага мастацтва, балетмайстра, педагога, заслужанага дзеяча культуры БССР.

28 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Веры Палтаран (1919—1989), празаіка, нарысіста, заслужанага работніка культуры БССР.

28 сакавіка 80 гадоў спаўняецца Георгію Кісялёву, паэту.

28 сакавіка 85-годдзе святкуе Кастусь Цвірка, паэт, перакладчык, фалькларыст, выдавец, этнограф.

28 сакавіка 65 гадоў спаўняецца Наталлі Касцюк, празаіку.

28 сакавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Фёдара Богдана, спевака.

28 сакавіка — 75 гадоў з дня нараджэння Аляксея Карніенкі (1944—1998), гравёра па штампях.

28 сакавіка 70-гадовы юбілей адзначае Тамара Курачыцкая, майстар дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

28 сакавіка — 60 гадоў з дня нараджэння Якава Навуменкі (1959—2012), эстраднага спевака, заслужанага і народнага артыста Рэспублікі Беларусь.

29 сакавіка — 125 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Фрыдмана (1894—1975), рэжысёра, заслужанага дзеяча культуры БССР.

29 сакавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Геннадзя Дзянісва (1934—2012), графіка, мастака.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасада (да 5 гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбары на тэрмін, вызначаны Наймальнікам:

1	кафедра сацыяльна-гуманітарных дысцыплін	— старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
2	кафедра аркестравага дырыжыравання і інструментуўкі	— дацэнт (1,0 шт. адз.)
3	кафедра тэорыі музыкі	— дацэнт (1,0 шт. адз.) — прафесар (1,0 шт. адз.)
4	кафедра баяна і акардэона	— старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
5	кафедра медных духавых і ўдарных інструментаў	— дацэнт (1,0 шт. адз.)
6	кафедра канцэртмайстарскага майстэрства	— дацэнт (1,0 шт. адз.)

люстэрка тыдня

Экспазіцыя, прысвечаная 25-годдзю беларуска-пакістанскіх дыпламатычных адносін, а таксама гісторыі, традыцыям, культуры і дасягненням Беларусі, выклікала вялікую цікавасць у прадстаўнікоў грамадскіх колаў, творчай інтэлігенцыі, СМІ і дыпламатычнага корпуса, акрэдытаванага ў Пакістане. Падчас прэзентацыі генеральны дырэктар БелТА Ірына Акуловіч распавяла пра канцэпцыю выстаўкі, акцэнтаваўшы ўвагу на цеснай сувязі сучаснай Беларусі з яе гістарычным мінулым. Ад імя ўрада Пакістана з прывітальным словам да прысутных звярнуўся старшыня беларуска-пакістанскай парламенцкай групы дружбы Якуб Шэйх. У Ісламабадзе Ірына Акуловіч сустрэлася з федэральным міністрам інфармацыі і вясчання Пакістана Чаудры Фавадам Хусэйнам, палітычнымі дзеячамі краіны і парламентарыямі.

Абменныя гастролі Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра і Калінінградскага абласнога драматычнага тэатра праходзяць з 15 па 24 сакавіка, паведаміла БелТА. Каля ста прадстаўнікоў Беларускага музычнага тэатра выехалі ў Калінінград. Калектыў прапануе гледачам 12 лепшых спектакляў, сярод якіх балет «Тытанік», оперы «Жаніхі», «Вясёлая ўдава», «Містар Ікс» і «Сільва», шоу-мюзікл «Мэры Попінс», фолк-рок-мюзікл «Трыстан і Ізольда», шоу-канцэрт для дзяцей і дарослых «Дзень нараджэння Чырвонага Капалюшыка» і мюзікл-фэнтэзі «Таямніца пірацкіх скарбаў». Падрыхтаваў тэатр і два вялікія паказы: «Дзіўны свет балета» і «Сусветныя хіты». На сцэне Беларускага музычнага тэатра госці прадставяць 11 папулярных спектакляў па класічных творах і сучасныя камедыі.

Жыхары Масквы і госці расійскай сталіцы атрымалі ўнікальную магчымасць азнаёміцца з эксклюзіўнымі археалагічнымі знаходкамі, якія ўвайшлі ў скарбніцу гісторыі Казахстана, перадае «Казінформ». Выстаўка «Золата Вялікага стэпу», дзе прадстаўлена больш як 25 тысяч экспанатаў, адкрылася ў музеі сучаснай гісторыі Расіі. Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Казахстан у Расійскай Федэрацыі Імангалі Тасмагамбетаў адзначыў, што прадстаўленая экспазіцыя адлюстроўвае найбагацейшы гісторыка-культурны пласт, які фарміраваўся тысячагоддзямі на тэрыторыі Казахстана. Выстаўка мае сусветную археалагічную і культурную каштоўнасць.

У межах падрыхтоўкі да святкавання 220-годдзя з дня нараджэння А. С. Пушкіна ў Азербайджане ў Дзяржаўным музеі музычнай культуры Азербайджана стартвала «Пушкініяна». Арганізатары праекта — Пасольства Расійскай Федэрацыі і прадстаўніцтва Расупрацоўніцтва ў Азербайджанскай Рэспубліцы, Руская абшчына і Асацыяцыя выкладчыкаў рускамоўных навучальных устаноў Азербайджана, паведамляе АЗЕРТАДЖ. «Пушкініяна» прадэманструе паадзінку «Музеі А. С. Пушкіна на карце свету». Вынікі праекта будуць падведзены ў чэрвені да дня нараджэння рускага паэта.

Прычынай смерці спявачкі Юліі Начавай стала спыненне сэрца пасля заражэння крыві, паведаміў ТАСС бацька артысткі, кампазітар Віктар Начаваў. Спявачка памерла ў суботу ва ўзросце 38 гадоў у маскоўскай балыніцы. Раней урачы зрабілі ёй аперацыю на назе. «Моцны абсцэс, заражэнне крыві. Сэрца не вытрымала», — распавёў Віктар Начаваў. Юлія з ранняга дзяцінства займалася музыкай, у пачатку 1990 узяла ўдзел у тэлевізійным конкурсе «Ранішня зорка», дзе пазнаёмілася са спявачкай Ірынай Панароўскай, якая некалькі гадоў была яе настаўнікам. Юлія Начавава выпусціла сем альбомаў.

Агляд цікавінак ад Іны ЛАЗАРАВАЙ

Міхаіл Рыбакоў:

«МУЗЕЙ НЕ ПАВІНЕН БЫЦЬ ШАФАЙ»

У доме, дзе «жывуць» класікі, атмасфера своеасаблівая... Людзі, якія там працуюць, штодзень судакранаюцца са Словам... Таму на іх — асаблівая місія. Не так даўно Музей гісторыі беларускай літаратуры ўзначаліў Міхаіл Рыбакоў. Пра тое, чым мусіць быць музей сёння і як развіваецца музейная справа ўвогуле, з кіраўніком гэтай установы пагутарыў наш карэспандэнт.

— Міхаіл Леанідавіч, ці складана вам на новай пасады?

— Калі прыходзіш са сваім тэмпам, падстройваешся пад людзей, а людзі — пад цябе, заўжды першы час нялёгка. Але тут — папличнікі, з якімі ў нас ужо склаўся пэўны сумесны рух. Па першай адукацыі я настаўнік гісторыі. Пачынаў у беларускамоўнай школе. Яшчэ ў школе стварыў краязнаўчы музей, потым працаваў як кіраўнік краязнаўчага гуртка — то-бок з музейнай справай знаёмы, і таму няма нічога нязвыклага ў тым, што прыйшоў сюды.

— Значыць, вы лідар па натуре?

— Быць кіраўніком, на мой погляд, — не тое, што быць лідарам. Гэта найперш не перашкаджаць тым, у каго ёсць добрыя ідэі, а дапамагаць. Асабліва калі прыходзяць зацікаўленыя ў ажыццяўленні сваіх ідэй спецыялісты. Разам шукаць найбольш цікавае і спрыяць, каб пра гэта даведалася як мага больш людзей.

— То-бок музей — не толькі ўстанова, якая сама прэзентуе свае каштоўнасці, але яшчэ і пляцоўка для іншых праектаў?

— Так. Мы стараемся зламаць стэрэатып, быццам музей — гэта ціхая прастора, куды прыйшоў, бягуча ходзіш і разглядаеш старажытныя рэліквіі. Мы хочам зрабіць музей як гасцеўню, як дом, як месца, куды можна прыходзіць штодзень і знаходзіць для сябе нешта новае. Знаёміцца з новымі рэчамі, сябрамі і нават рэалізоўваць задуму.

— Але іншым разам бывае, што ініцыятыва патрабуе дадатковых матэрыяльных затрат ці сутыкаецца з бюракратычным супрацівам...

— Мы шукаем людзей ініцыятыву, і калі яны знаходзяцца, то найчасцей праект можна арганізаваць і без вялікіх затрат. Далучаецца адзін, другі, трэці — і кожны прыносіць частку сваёй душы, — усё адбываецца хутка і без асаблівых праблем. Гэта відаць па нашых імпрэзах, калі прыходзяць і мастакі, і фотамастакі, каб паказаць свае творы, прыходзяць артысты, каб штосьці выканаць, музыкі — штосьці сыграць. Мы даём ім гэту магчымасць, але ніякага матэрыяльнага заахвочвання няма. Прыходзяць гледачы — дораць ім удзячнасць. Мы ў гэты час маем магчымасць паказаць, што ёсць у нашых запасніках, робім свае выстаўкі. Экспануем тое, што заўжды знаходзіцца ў музейных сховах.

— Ведаю, што вы працавалі ў Польшчы. Чым адрозніваецца музейная ўстанова там і ў нас?

— Толькі тым, што кожны музей Польшчы больш цэнтралізаваны для самога сябе. Што ён зарабіў — з таго і будзе жыць. Калі хочаш наладзіць дзелавыя кантакты з музеем, мусіш ісці не ў Міністэрства культуры і цераз яго выходзіць на музей, а напрамую ў музейную ўстанову. Бо яны самі вызначаюць кірункі дзейнасці, вядуць сваю палітыку. Таксама там пашыраная практыка атрымання мецэнацкай падтрымкі. А ў астатнім такая ж самая работа.

— Ці ёсць тое, на што мы можам арыентавацца?

— Так, але гэта больш датычыцца тых, хто займаецца стварэннем глабальных музейных праектаў. Таксама тых, хто мае дачыненне да заканадаўства. Мы ж імкнёмся працаваць і з тымі, хто да нас будзе прыходзіць як прости наведвальнік, і з тымі, хто прымае законы. Прынамсі, запрашаем на мерапрыемствы прадстаўнікоў з парламента. Каб яны маглі бачыць, як музей працуе на самай справе.

— Шмат было спроб рэфармаваць музейную дзейнасць. Напрыклад, раней музеі не ездзілі па школах, цяпер жа гэтая практыка пашырана. Як вам такі досвед?

— Мы працуем не толькі на сёння, але і на будучыню. Ёсць супрацоўніцтва са школамі, з метадычнымі аб'яднаннямі настаўнікаў, з музейшчыкамі, экскурсаводамі, з тымі, хто ўзаемадзейнічае з людзьмі і можа прывесці іх сюды, каб паказаць нешта цікавае на нашай пляцоўцы. Гэта адна з магчымасцяў прыносіць нейкі прыбытак на пазабюджэтныя фонды. Да таго ж і паміж музеямі канкурэнцыя ўзмацняецца. На Захадзе гэта звычайная справа. Грошы так проста ніхто табе не дасць — іх не так і шмат у таго ж міністэрства, таму трэба сябе папулярываць, як і тую справу, што робіш. Мы даём школьнікам і студэнтам веды пра літаратуру, яны больш разумеюць, якія магчымасці ў музея — а заўтра і самі прыйдуць у музей і прывядуць дзетак. Гэта тая

база, з якой мы павінны працаваць цяпер, каб заўтра музей быў паважаны.

— Ці варта цяпер глабальна змяняць механізм «музей — наведвальнік»?

— Найбольш дзейсны той механізм, калі наведвальнік сам прыйдзе да думкі, што яму цікава сюды завітаць — тады будзе грунтоўна і перспектывуна. Мы ж мусім паказаць, якія магчымасці ў нас ёсць, што музей можа даць канкрэтнаму чалавеку для яго канкрэтна развіцця.

— Як ні шкада, ва ўспрыманні многіх вучняў постаці і Коласа, і Купалы, і Багдановіча — забранзавельны класікі, якія жылі толькі для таго, каб пісаць вершы. І ўсё ж яны былі людзьмі, са сваімі чалавечымі слабасцямі, марамі... Ці варта ў музеі распавядаць моманты з іх жыцця, якія, магчыма, адкрываюць іх зусім з іншага боку?

— Гэта прынцыпова для музея, бо таксама піяр. Знайсці нейкую цікавостку — момант прыцягнуць увагу нечым незвычайным да асобы пісьменніка, раскажаць нешта рэдкае, незвычайнае... Узяць прыклад Максіма Багдановіча: вядома, у яго гімназічным атэстаце не самыя лепшыя адзнакі... Пра што гэта можа сведчыць? Магчыма, яму проста было нецікава, магчыма, не склаліся адносіны з настаўнікамі. Менавіта тое, што выдзяляецца сярод астатняга, і выклікае цікавасць. Каб быў Максім звычайным чалавекам, такім, як іншыя, — магчыма, пра яго ніхто б цяпер не ведаў...

— Ці варта, напрыклад, распавядаць пра тое, што некаторыя пісьменнікі ў 1930-я гады пісалі даносы?

— Нельга прыхарошваць тое, што было. Але... З аднаго боку, можа, і хочацца кагосьці асуджаць, аднак... Трэба падумаць: а якім ты сам быў бы ў тыя часы ў тых умовах? Хай кіне ў іншага камень той, хто сам без граху...

— Цяпер пра маштабны праект па папулярывацыі дзейнасці «Маладняка», у якім акрамя музея гісторыі беларускай літаратуры задзейнічаны яшчэ тры бакі: Нацыянальная бібліятэка, Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва і сродкі масавай інфармацыі. Гэта для вас першы досвед такога шырокага супрацоўніцтва?

— Для мяне — не. На папярэдніх месцах працы рабіў нешта падобнае: знаходзіў кірункі, у якіх удзельнічалі некалькі зацікаўленых партнёраў. Падобнае было і ў Польшчы — калі мы аб'ядноўвалі некалькі зацікаўленых грамадскіх арганізацый на фестываль «Славянскі базар», арганізавалі гурткі беларускай мовы і літаратурныя пасяджэнні, у Варшаве пачаў дзейнічаць беларускі клуб... Працаваў дырэктарам Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур — там таксама праводзілі і канцэртны, і імпрэзы, і фестывалі нацыянальных культур, якія адбываліся ў Мінску на адкрытых пляцоўках, фестывалі беларусаў замежжа.

А літаратурны кірунак для мяне новы. Ён вельмі цікавы тым, што для добрай справы можам аб'яднаць магчымасці і архіва, і бібліятэкі, і СМІ, і аматараў літаратуры, і ўласныя музейныя сілы.

— З творчасцю маладнякоўцаў вы блізка знаёміцеся толькі апошнім часам ці, магчыма, захапленне імі мае вытокі ў вашай маладосці?

— Калі браць імёны: і Змітрок Бядуля, і Кузьма Чорны, і Міхась Лынькоў, і Кандрат Крапіва, і Пятрусь Броўка, і Пятро Глебка — яны знакавыя, і ўсе выйшлі з «Маладняка». Пад іх уплывам я і сам пачынаў пісаць. Калі б жыў у той час, магчыма, трапіў бы ў тую плынь.

— Якія яшчэ цікавыя праекты вы распрацавалі?

— Ёсць такія. Пачалі збор матэрыялаў па літаратурнай спадчыне замежжа. Мы гэтым і раней займаліся, але цяпер робім гэта мэтанакіравана. Папрасілі падтрымкі ў Міністэрства замежных спраў, праз якое выйшлі на беларускія пасольствы за мяжой. Для нас пачалі перадаваць архівы, кружэлкі, літаратуру аб тым, як жывуць нашы літаратары ў замежжы. Так, Сакрат Яновіч, беларус з Падылішша, іншыя выдатныя беларускія пісьменнікі з розных краін — і пра іх мы павінны ведаць. Да нас паступілі канкрэтныя прапановы, цяпер мы наладжваем кантакты, каб пачаць працаваць. Звярнуліся і да нашых суайчыннікаў, у каго могуць быць кнігі з аўтографамі і розныя дакументы, якія датычаць літаратурнай спадчыны Беларусі. Можа, нехта мае асабістыя рэчы пісьменнікаў — калі яны трапяць у музей, то стануць агульным набыткам. Людзі, апантаныя клопатам аб айчынным спадчыне, перакананы, што і ў нас ёсць чым ганарыцца. І гэта не адзінкавыя дзеячы, а вялікі пласт. Калі пачынаеш яго вывучаць, з'яўляюцца імёны ўзроўню Гусоўскага і Скарыны, Сымона Буднага — а гэта людзі, якіх ведала ўся Еўропа...

Ёсць ідэі развівацца і ў тым, каб пры музеі стварыўся літаратурны тэатр... Яшчэ адзін кірунак. У беларускай літаратурнай спадчыне — розныя нацыянальныя плыні (польская, літоўская, яўрэйская, украінская, руская і іншыя), што ўплывалі на стварэнне айчынай літаратуры. Цікавы прыклад выкарыстання татарамі, якія здаўна сяліліся ў нашых мястэчках, беларускай мовы для перакладу кетабаў, — і гэта хіба не адзіны прыклад у мусульманскай рэлігіі.

Музей не павінен быць шафай, дзе на паліцах нешта ляжыць — і ўсё... Патрэбна развіццё. Нашы фонды, напрацоўкі павінны выкарыстоўвацца тымі, хто піша навуковыя працы. Тады гэта ўжо не мёртвы пласт, а тое, што дае нейкія вынікі, праз што можна развівацца далей. Як тое зернейка, якое пачынае расці і дае свае плады. Яшчэ і такі праект хочам запусціць: каб можна было за невялікія грошы купіць абанемент і прыходзіць не толькі каб паглядзець экспанаты, а адпачыць ва ўтульнай атмасферы: папіць кавы, узяўшы з паліцы кніжку... У музеі можна прыйсці як да сябра і атрымаць задавальненне...

— Вы і пішаце?

— Калі з'яўляецца натхненне і час. Цяпер гэта рэдкасць. Мінутым годам на маёй малой радзіме быў юбілей Міжнароднага рэгіянальнага фестывалю «Дняпроўскія галасы ў Дуброўне» — з Нацыянальным акадэмічным хорам Рэспублікі Беларусь імя Г. І. Цітовіча. Запісалі фестывальную песню — яна была прэзентавана на галяўным канцэрце як падарунак малой радзіме. Пасля працяглага перапынку гэта быў мой паэтычны досвед. А натхніў мяне выдатны чалавек і артыст з вялікай літары, мастацкі кіраўнік хору Міхась Паўлавіч Дрынеўскі.

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

СЛОВЫ І ВЫРАЗЫ — АД МАЦІ

Фота: Аляксандар Дробавы

Упразаіка, крытыка, публіцыста, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Уладзіміра Саламахі выйшла многа кніг. Прыгадаем выданні прозы — «На ўзмежку радасці», «Заўтра ў дарогу», «Кавалёк — лесавая былінка», «Цяпло чужога сэрца», «Прывід у скуруным крэсле», «Апазнаецца асоба мужчыны», «Напрадвесні», «Сусвет дабрыні», зборнікі «Сусвет дабрыні», літаратурнай крытыкі — «Званыя і выбраныя», «Літаратура: застаецца сапраўднае».

Творы пісьменніка, які днямі адзначае 70-годдзе, публікуюцца не толькі ў нас, але і ў Расіі. Так, за апошнія гады ў маскоўскім часопісе «Наш современник» надрукавана пяць ягоных апавесцяў. У расійскага чытача яны атрымалі станоўчыя водгукі. (Сведчу: у пісьменніка нямаю лістоў-водгукі на ягоныя творы не толькі ад нашага чытача, але і ад расійскага.)

Як публіцыст У. Саламаха бескампрамісны ў ацэнках; у свой час ягоны артыкул «Бездарю простіцца, таленту — нет...», надрукаваны ў «Советской Белоруссии», выклікаў шквал крытычных водгукі фальшывых «літгеніяў». Артыкул быў надзвычай востры, з клопатам пра літаратуру. На яго аўтар таксама атрымаў шмат лістоў і тэлеграм з былой вялікай краіны, у тым ліку і з далёкага замежжа, аўтары якіх падзялялі пазіцыю пісьменніка. Тэмы, якія закранаў пісьменнік у тых далёкіх гадах, актуальныя і сёння.

А менавіта: нахрапістаць некаторых графаманаў, што разбурае само паняцце літаратуры. Але і сёння кожны такі «творца» можа «сваё меркаванне мець», навязваць яго іншым, а само Слова становіцца бязважкім, і не толькі ў літаратуры, але і ўвогуле ў жыцці...

Шукаць у кнігах У. Саламахі выкшталцёныя сюжэтныя лініі — марная справа. Як і само жыццё, проза У. Саламахі простая, без лішніх мудрагелістых выкрунтасаў, у сказах бы — зусім «не сучасная» ў паняцці, але і не надуманая...

Некалі выдатны паэт і празаік Янка Сіпакоў даў загадак сваёй кнізе «Усе мы з хат». Восць пра нашы «хаты» У. Саламаха і піша: трыпціх апавесцяў, дакладней, раман у апавесцях «Калі ўпадзе адзін...», апавяданні, артыкулы... Ён імкнецца паказаць вытокі нашай духоўнасці, якія схаваны там, у вясковых хатах, дзе ёсць боль, адчай, судзішэнні і «бяздушнасць».

Чаму Саламаха гэтак адданы ваеннай і пасляваеннай вёсцы? Чаму надзвычай уважлівы да простага чалавека?..

Ён сам «прайшоў» праз гэтае жыццё, спазнаў яго дастаткова і таму гэтак балюча ўспрымае адарваную ад сапраўднага чалавечага жыцця літаратурную «лакіроўшчыну», фальш у творчасці. Разглядаючы пасляваеннае і ваеннае жыццё вясцоўцаў, пісьменнік засяроджваецца на тых базавых характэрных крытэрыях, без якіх жыццё не толькі вясцоўцаў, але і гараджан страчвае сэнс...

Такі падыход пры знешняй простасці патрабуе ад аўтара вялікай маральнасці і... адкрытасці.

Што ёсць сумленне?..

Што ёсць сорам?..

Што ёсць спачуванне, шкадаба?..

Чамусьці пра гэтыя паняцці сёння ва ўрбанізаваным грамадстве гаворыцца ўсё радзей і радзей; сучасны гараджанін, а тым больш малады, выхаваны на прагматызме, на выгадзе, на мэтазгоднасці як галоўным крытэрыі ісціны, становіцца жорсткім, халодным.

Восць пра гэта думаецца, калі ўчытваецца ў развагі герояў многіх твораў У. Саламахі.

Спачуванне, шкадаванне бліжняга, чыстае шчырае каханне, сорам — тыя базавыя элементы, нябачныя, не аформленыя законамі, без якіх нацыя пачне развальвацца і разваліцца ўшчэнт, калі мы ўсе будзем абьякавыя.

Мне ўжо даводзілася пісаць пра аповесць У. Саламахі «Апазнаецца асоба мужчыны». У ёй паказаны сённяшні дзень, а таксама — складаныя гады перабудовы, калі ў некаторых уладных людзей пачала праяўляцца ваяўнічая дзелавітасць, бяздушнасць у адносінах да бліжняга, да простага чалавека. Хоць, думаецца, «просты чалавек» — гэта чарговая выдумка літаратараў: у кожнага чалавека ёсць цэлы свет, схаваны ад іншых...

Увогуле, літаратура пра «простага чалавека» заўсёды была і ёсць самай складанай, на ёй найбольш часта «спатыкаюцца» многія літаратары.

Нездарма «Шынель» Гогала стала класікай рускай літаратуры. Уся руская літаратура выйшла з «Шыняля» — гэтыя словы часта паўтараюць.

Аналагічныя словы можна сказаць і пра нашу класічную літаратуру. Мо таму У. Саламаха зноўку і зноўку, з твора ў твор пільна даследуе жыццё вясковага чалавека, жыццё гараджаніна; без лішніх сюжэтных ліній, без выкрутаў паказвае, як людская чэрствасць суседнічае з дабрыняй і спачуваннем.

Лёгкасць сённяшняга прачытвання літаратурнага твора, бегласць, павярхоўнасць успрымання, нежаданне зразумець і адчуць падтэкст твора — бяда, вялікая бяда грамадства, якое выхоўваецца часта ў многім на адарваных ад жыцця тэлеперадачах, на пустой займальнасці, на інтэрнэце.

«Расступіся, зямля...» — аповесць пра ўсё тое ж, блізкае Саламахе, — пра вёску, пасляваенную і ваенную... Што ў гэтым творы прынцыпова новае? Чаму ён кранае да глыбіні душы?

Тут аўтар даследуе пласт жыцця, звязаны з нашай цяжарнасцю і памяркоўнасцю, якія непадзельна паяднаны з прыніжэннем чалавечай годнасці. Улада не надта ўжо высокага начальства — лесніка, брыгадзіра, старшыні сельсавета, калі яны не вызначаюцца розумам, — усё гэта аплятае жыццё чалавека гэтак жа, як Гулівера — ліліпуты...

Гэта добра вядома многім вясцоўцам.

Праз гаротны лёс удавы, праз лёсы іншых вясцоўцаў, праз лёс міліцыянера, які паціху співаецца, Саламаха паказвае аграмадную разбуральную сілу ўлады аднаго чалавека над другім. Пад ціскам псеўдаўлады часам фарміруецца наш светапогляд.

«Пачнеш выцыбульвацца, паказваць, што гонар таксама мае: не здабраваць, не жыццё будзе, а пакуты...»

Глыбінныя тэмы і матывы ўзняў Саламаха ў апавесці «Расступіся, зямля...» Тут адкрываецца ўсё: і лёс нашай нацыі, па зямлі якой праходзілі войны злева направа і справа налева, і хуткасць, з якой мы калісьці пачалі адракацца ад роднай мовы...

Як і папярэднія творы, «Расступіся, зямля...» працягвае ток камі спачування.

«І ён тады раптам заплакаў, пабег да ложка, уткнуўся тварам у падушку, плакаў бязгучна, толькі плечы ўздрыгвалі.

Самае дзіўнае, што маці не супакойвала, яна нібы не бачыла гэтага. Не спяшаючыся, гатавала абед. І ён, выплакаўшы вочы, здаецца, суняўся. Яму раптам палягчэла на душы, быццам са слязьмі выліўся той цяжар, які ляжаў на дзіцячым сэрцы. І, сеўшы за стол, хутка нават забыў тое, што сёння адбылося з ім. Яму стала добра і радасна з маці».

Дзіцячае гора... Словы дакладныя, псіхалагічна вывераныя... Лаканізм...

Дарэчы, пра маці Уладзіміра Саламахі... У апавесці «Расступіся, зямля...» пісьменнік шырока скарыстаў, як прызнаваўся, словы і выразы, якія з маленька ўвабраў ад маці. Можна скласці цэлы слоўнік. Ускуеўджаныя валасы... Пакабызіцца... Ашавурак... Хапулапу... Неядзь (не галодны, а — згаладаны)... Чаўпень... Лабідуда... Выкрута смярдзючая... Выбаўтак (пайшоў жыць на чужое)... Здзіцінела (не звяр'яцела, не...) і многія, многія іншыя. У творах яны зразумелыя, не патрабуюць тлумачэнняў, узбагачаюць іх. Удала ўстаўленыя ў тканіну твора, арыгінальныя словы маці даюць адчуванне свежасці, «незапыленасці» сюжэту, аб'ёмнасці мыслення...

І яшчэ, на што хочацца звярнуць увагу...

Паэтычнасць у апісанні прыроды ў творчасці Саламахі па-добраму агаломшвае...

«Цёмныя фіранкі ночы некуды ссунуліся, зніклі. На небе, бачыла з акна, толькі злёгка пакалыхваўся іх цень: пялёначкі цёмна-ліловага на блакітна-залацістым...»

І святло ад блакітна-залацістай нябеснай паводкі працадзілася спачатку на вяршыні старых, парэпаных ліп ля хаты за акном. Потым папырскала жаўцізнаю востры, каб куры не пераляталі ў гародчык, чорны шыкетнік і, пацямінеўшы, аслабіўшы, страціўшы свой першародны бляск, уцадзілася ў хату, нібы з мутнага акна хтосьці няўлоўным рухам змахнуў цьмяную пялёнку: глядзі, вока, радуйся, займаецца дзень...»

Уладзімір Саламаха любіць прыроду. Ён любіць падарожнічаць па рэках і азёрах роднай зямлі. Ён любіць людзей — кніжка яго нарысаў пра сяброў па пяры выйшла з друку.

Ён без аглядкі любіць родную Беларусь.

Васіль ПІГЕВІЧ

землякі

Навум ГАЛЬП'ЯРОВІЧ

3 ГЛЫБІНкі —

НА ТЭАТРАЛЬНЫ АЛІМП

Залаты быў час, калі нястомны віцебскі паэт Давід Сімановіч ладзіў пад эгідай абкама камсамола семінары творчай моладзі. Штогод цэлы тыдзень у новым маляўнічым месцы Віцебшчыны літаратары і мастакі, акцёры і кампазітары з Віцебска, Полацка, Оршы, Глыбокага, іншых мясцін Прыдзвінскага краю чыталі вершы, спявалі песні, спрачаліся і гутарылі пра творчасць. Тут жа нярэдка завязвалася моцнае сяброўства і нават больш глыбокія пацужці.

Глыбачане на такіх семінарах былі прыкметныя і яркія. Летуценная Маша Баравік, — «наша Янішчыц» (як называлі яе сябры), упэўнены і ўжо ўхвалены літаратурнай крытыкай паэт Аляксандр Жыгуноў, «аксакал, амаль класік» Алег Салтук і знешне непрыкметны, нібыта заўсёды ў цені Жыгунова Валодзя Савулч...

Але гэтая ягоная сціпласць была надта падманлівая. Валодзя быў майстар на трапнае слова, жарт, і часам, нягледзячы на сур'ёзны выгляд і знешнюю змрочнасць, выдаваў такія экспромты, што ўсе вакол клаліся ад смеху.

І тады ніхто яшчэ не ўяўляў, што ён стане аўтарам п'есы «Сабака з залатым зубам», у якой на сцэне Купалаўскага тэатра будуць заняты сама Стэфанія Станюта і народны артыст Генадзь Аўсяннікаў, што іншыя спектаклі па яго творах будуць пастаўлены на сцэнах у родным Глыбокім, Слоніме, Лоеве, Дзяржынску, што ён стане пераможцам конкурсу маскоўскай «Літаратурнай газеты» на лепшы мастацкі твор, будзе запрошаны на ўсеагульную нараду маладых пісьменнікаў...

Нарадзіўся Уладзімір у вёсцы Мацясы на Глыбоччыне. Бацькі працавалі ў калгасе, а хлопчык вызначаўся добрай вучобай у школе і любоўю да літаратуры. У 1968 годзе паступіў на філалагічны факультэт БДУ і пасля яго заканчэння працаваў настаўнікам, пакуль не перайшоў на раённае радыё.

Далейшы журналісцкі шлях Савулча быў звязаны з абласной газетай «Віцебскі рабочы» і рэспубліканскай «Беларускай нівай». Праца ўласнага карэспандэнта цікавая тым, што, знаходзячыся на радзіме сярод землякоў, ён дае шырокую панараму жыцця рэгіёна для чытача па ўсёй рэспубліцы.

Савулч напісаў кнігу нарысаў, за якую быў удастоены прэміі Саюза пісьменнікаў «Залаты купідон». Яго матэрыялы заўсёды вызначаліся яркасцю дэталей, сакавітай мовай. Што ж датычыцца п'ес, то магу прывесці адну цытату з водгукі, які вычытаў у інтэрнэце:

«У камедыі «Сабака з залатым зубам» Уладзіміра Саулча захаваліся традыцыйныя прыкметы беларускай камедыяграфіі. Драматург у сваіх творах не звяртаецца да фантастыкі або фантазмагоры, не канструіруе штучныя эксперыментальныя сітуацыі. Фармальна ён захоўвае ў п'есах жыццёпадобныя сітуацыі. Але яго мізансцэны настолькі нечаканыя, парадаксальныя, часам эксцэнтрычныя, што даводзіцца казаць пра неверагоднасць верагоднага, фантастыку будзёншчыны. Ён досыць шырока рассоўвае межы тэатральнай умоўнасці і дасягае праз гэта незвычайнага камедыянага эфекту».

Так аўтар з Глыбоччыны заваяваў тэатральны Алімп. Ды і ў цэлым урадлівым выдаўся гэты край на літаратараў. Плённа працавалі ў літаратуры паэты Фама Ляшонак і Віталь Гарановіч, заявілі пра сябе сваімі цікавымі вершамі Ганна Зінкевіч, Андрэй Храпавіцкі.

Мне цяжка ўявіць Валодзя Савулча сівавалосым. Для мяне ён, нягледзячы на свой паважны ўзрост, такі ж непрадказальна іранічны, малады і поўны творчых задум драматурга, празаіка, публіцыста. І веру, што яшчэ не раз ён парадуе нас сваімі творами.

на паліцы

Край для спазнання

Выдатны беларускі этнограф, фалькларыст і краязнаўца Мікалай Нікіфароўскі (1845—1910) калісьці ў часопісе «Этнографическое обозрение» змясціў 8 грунтоўных нарысаў, якія

былі напісаныя з захаваннем усіх арфаэпічных асаблівасцяў гаворкі жыхароў Віцебшчыны. У этнаграфічных нарысах падрабязна апісвалася арганізацыя сямейнага і грамадскага жыцця, асаблівасці нораву, звычаяў і павер'яў насельніцтва Віцебскай губерні. Цяпер ёсць магчымасць пазнаёміцца з даследаваннямі М. Нікіфароўскага праз асобную кнігу.

Аўтар марыў стаць святаром, але лёс склаўся так, што ён працаваў настаўнікам у народнай вучэльні ў вёсцы Лоўжа, а пазней настаўнічаў у Віцебску. Яго «Нарысы Віцебскай Беларусі» выходзяць далёка за рамкі этнаграфічнай працы, бо ў гэтых артыкулах аўтар дэталёва прааналізаваў грамадскі і сямейны побыт, матэрыяльную, духоўную культуру і вусна-паэтычную творчасць беларускага народа. Упершыню з дарэвалюцыйнага часу ўсе нарысы сабраны ў адным выданні, што будзе сапраўдным падарункам для тых, хто цікавіцца краязнаўствам, гісторыяй нашай краіны, этнаграфіяй.

Вялікае ўбачыць праз адлегласць

Найлепшая магчымасць пазнаёміцца са сваёй краінай — здзейсніць цікавую вандроўку па гарадах і мястэчках. А калі пакуль не атрымліваецца вы-

правіцца ў падарожжа, то варта адкрыць кнігу «Вандроўкі па гарадах». Праз яе можна наладзіць завочную міні-экскурсію па Беларусі, звярнуць увагу на самае значнае і адметнае ў розных яе гарадах.

Незвычайныя музеі краіны, сталічныя паркі адпачынку, Гродзенскі заапарк і Гомельскі цырк — пра гэта можна прачытаць у кнізе і пры магчымасці наведаць падчас сямейнага падарожжа. У выданні згадваюцца не толькі важныя імёны і даты, але і распавядаецца пра рэчы, якія зацікавяць маленькіх грамадзян краіны, дапамогуць школьнікам падрыхтавацца да ўрокаў гісторыі і лепш зразумець важныя моманты ў лёсе нашай радзімы. Але выданне — хутчэй пачатак, які павінен заінтрыгаваць і падштурхнуць да пошуку больш грунтоўных ведаў праз кнігі, прывечаныя беларускай гісторыі, і творы іншых відаў мастацтваў.

Абедзве кнігі пабачылі свет у выдавецтве «Беларусь» па замове і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі нашай краіны.

Сюжэт і малюнак

Ваенная тэма ў айчыннай літаратуры традыцыйная: ледзь не бяскрайняе поле, якое перайсці цяжка нават сучасным пісьменнікам: крочым далей, да новых даляглядаў. Сутнасць псіхалогіі чалавека ў выпрабавальных сітуацыях як адну з найцікавейшых катэгорый найбольш яскрава і пераканаўча можна адлюстраваць менавіта ў жанрах ваеннай прозы. Але зацікавіць, не толькі сюжэтам і зваротам да пачуццяў даволі складана, таму, відавочна, варта шукаць новыя падыходы ў гэтым кірунку. Спробы ёсць. Якія ж?

У цэнтры аповесці Анатоля Матвіенкі «Судны дзень 1973» (Мінск, «Харвест», 2018) — падзеі араба-ізраільскага канфлікту 1973 года. Героямі твора сталі двое ваенных родам з СССР. Яны даўнія знаёмыя — танкісты з аднаго палка, штурмавалі Берлін, жанатыя на родных сёстрах. Адзін — савецкі ваенны, саветнік у танкавай дывізіі Сірыйскай арміі, другі — бежанец, камандзір танкавага батальёна Арміі абароны Ізраіля. Яны выконваюць свой абавязак, але па розныя бакі супрацьстаяння. Жанчыны, іх жонкі, таксама змагаюцца — па-свойму, больш за сваіх родных, чым за ідэі ці па абавязку. Тэма рознасці поглядаў у такім становішчы непазбежная. Гэты кантраст вельмі важны для твора такога кшталту. Ён цалкам зразумелы ў аповесці, але не надта адчувальна выліваецца ў глыбокія жывыя спрэчкі ці хаця б філасофскія роздумы, якія б маглі ўскалыхнуць сюжэтную лінію і надзяліць персанажаў жывымі рысамі, зрабіць іх больш зразумелымі і пазнавальнымі. Стаўленне галоўных герояў да вайны крытычнае, але ключавы дыялог, які б мог расставіць акцэнт, атрымаўся, на мой погляд, не вельмі выразны. Але, магчыма, у гэтым выяўляецца жаданне аўтара ад першага і да апошняга радка быць аб'ектыўным і не прымаць, не падтрымліваць ніякі з бакоў, якіх на самай справе не два, а нашмат больш...

Увогуле ж сам зварот да такой тэмы выклікае непадробную цікавасць. Не кожны беларускі пісьменнік возьмецца за адлюстраванне далёкай і іншы раз увогуле незразумелай для нас рэчаіснасці, і датычыцца гэта, дарэчы, не толькі ваенных дзеянняў. Летапіс падзей аўтар стварае праз прызму ўспрымання савецкага чалавека, што дапамагае глянуць на гэтую гісторыю непрадузята, з боку. Здаецца, кожнаму пісьменніку цяжка схваць сваё стаўленне да таго, што адбываецца. Але ў гэтым выданні асоба творцы насамерч засталася ўбаку. Такую нейтральную пазіцыю ў апісанні гэтакіх значных і няпростых падзей вытрымаць вельмі цяжка.

«Судны дзень 1973» дае ўяўленне, як «не свая вайна» пераўтвараецца ў асабістую «сваю, калі могуць загінуць родныя і сябры». Так, спачатку героі ставяцца да падзей скептычна, бо ўсё ж яны на чужой зямлі (дарэчы, па радзіме ніяк не сумуюць, што важна для характарыстыкі персанажаў), але сітуацыя змяняецца, і змагацца даводзіцца не толькі за свае прынцыпы, але і за амбіцыі палітыкаў. А гэта, па сутнасці, становіцца роўным абароне сваіх сем'яў. Увогуле, антылітарарысцкая ідэя адчуваецца больш за іншыя.

Лагічным, больш за тое, патрэбным на першых старонках стаў вобраз дыму — гэта свайго роду сімвал актыўных ваенных дзеянняў і метафара незразумеласці таго, што адбывалася падчас вайны. Дакладей, баёў Другой сусветнай — з чаго, дарэчы, і пачынаецца пралог гісторыі. Працяг — у апісаннях кашмарных сноў, ад якіх пакутаваў адзін з галоўных герояў, адбітку вайны. Далейшы расповед склалі падрабязныя апісанні першых дзён араба-ізраільскага канфлікту. Нагадвае сцэнарый кінафільма на ваенную тэму. Пра гэта сведчыць і кампазіцыя твора, дзе даецца паралельнае апісанне

адразу некалькіх гісторыяў з пункту гледжання двух галоўных герояў і членаў іх сямей. Ды і завяршэнне — калі знаёмыя героі сустракаюцца праз доўгія гады і дзеляцца ўспамінамі пра тое, чым жа скончылася гісторыя і як хто пайшоў з жыцця. Аповесць успрымаецца як сукупнасць карцінак-кадраў: ад завязкі і да кульмінацыі. Гэта не добра і не дрэнна — тыпова для твораў такога кшталту, і ў іх ёсць патрэба.

Яшчэ адна асаблівасць выдання ў тым, што рэальныя падзеі гісторыі так і засталіся ў тэксце асновай, а жыццё герояў — на другім месцы. Ёсць і пытанні да логікі дзеянняў і характараў некаторых персанажаў, хаця дзеля справядлівасці варта адзначыць, што на сюжэт гэта не паўплывала.

Думаецца, кнігай будуць найперш зацікаўленыя аматары гісторыі, асабліва даследчыкі значных ваенных узрушэнняў.

Яўгенія ШЫЦЬКА

За сценамі крывых люстэркаў

параўна паяднаны з яго творчасцю, нягледзячы на тое, а мо і насуперак таму, што апошнім часам пісьменнік жыве ў Мінску. Раман «Выбар» (Мінск, «Выдавецкі дом «Звязда», 2018»), пра які пайдзе гаворка, з'яўляецца заключнай часткай трылогіі «Планета сабак і ягнят» («Планета псов и ягнят»), куды ўваходзяць таксама раманы «Адзінцовы» і «Закон і справядлівасць».

Пісьменнік малое сучасную Сібір з вялікай любоўю да краю, у якім вырас, і да герояў, пра якіх піша. Асабліва да сямнаццацігадовай дачкі Адзінцова — юнай артысткі, салістка цыганскага ансамбля. Яна кахае сына былога маёра Перавалава (ён пераследваў Адзінцова і пасадыў яго). Сын маёра Перавалава таксама закохваецца ў дачку Адзінцова з першага позірку, калі тая выступае ў лагеры, дзе сядзіць яе бацька... Дзяўчына нічога не ведае пра бацьку, як не ведае і пра сваю сапраўдную маму. Выхавала яе матчына сяброўка, якая зманіла дзяўчыне, што

бацька загінуў у аўтакатастрофе. Толькі на вяселлі праўда вылузваецца вонкі з тых шчылін, куды яе запраторылі...

Кніга чытаецца з цікавасцю і нават захапляе сюжэтнымі перыпетыямі. Аднак не ва ўсім. Расповед пра жыццё зняволеных і далейшы лёс галоўнага героя падаецца сумніўным, не зусім рэальным... У крымінальным свеце свае правілы і адпаведна ім сапраўдны «злодзей у законе», наколькі мне вядома, зазвычай працаваць не будзе не толькі на волі, але і ў першую чаргу ў зняволенні. «Злодзей у законе» па мянушцы Адзінец з рамана Віталія Кірпічэнкі ўласна здабывае золата ў шахтах Бадайбо... Неаднаразова Адзінец з гонарам называе сябе «злодзеям у законе». Не даводзілася чуць, што сапраўдныя «аўтарытэты», за рэдкім выключэннем, такое робяць. Ды наўрад ці крадуць тое золата з рызыкай для сябе, як гэта апісана ў рамане, бо падобнае таму, хто ў «законе», неяк не па статусе!

У кожным слове рамана адчуваецца настальгія аўтара па савецкіх часах. Улічваючы шаноўны ўзрост пісьменніка і папярэднюю прафесію вайскоўца, тое не дзіўна і цалкам зразумела. Ці будзе гэта чытаць маладое пакаленне — пытанне! Што тычыцца мовы... Простая, перанасычаная дыялогамі, з-за чаго раман больш нагадвае кінааповед і можа канкуруваць з ра-сійскімі серыяламі пра мянтоў і бандытаў. Усе персанажы, і маладога, і сталага веку, дзе трэба і дзе не трэба згадваць Бога ды ўстаўляюць у свае рэплікі ўсім вядомыя прымаўкі, што ўжо ператварыліся ва ўстойлівыя выразы і страчваюць сваю вастрыню па меры чытання.

...Крывыя люстэркі жыцця ў лёсаў трылогіі «Планета сабак і ягнят» разбіваюцца на аскепкі ў заключным рамане «Выбар», каб ператварыцца ў празрыстае шкло завершанасці і спакою. Пасыл яе зразумелы. На прыкладзе галоўнага героя аўтар хацеў распавесці пра свае ўяўленне добра і справядлівасці. І ўсё ж, па шчырасці, выклікае непаразумеце той факт, што галоўны герой мае такі крымінальны статус — без яго, на маю думку, атрымалася б больш пераканаўча і рэалістычна.

Мікола АДАМ

ЛЕВІЯФАН УНУТРЫ, альбо НА РУІНАХ САМАСЦІ

Ёсць меркаванне, што пісьменнік піша ўсё жыццё адну і тую ж кнігу. Сюжэты, тэмы, формы, стыль, мастацкія сродкі, погляды і светаўспрыманне могуць змяняцца, эвалюцыянаваць альбо дэградаваць, прычым падчас самым радыкальным чынам, але сарцавіна і агульная эстэтыка тэкстаў будуць сведчыць пра штосьці лінейнае і непарыўнае. Прыпадабняючыся да бязмежнага Сусвету, асоба творцы імкнецца застацца ў вечнасці, беручы свой пачатак ад патаемнага, загадкавага «я» і завяршаючы цыкл у людской памяці і ў культуры, што, як вядома, лепш за любую іншую форму бяссмерцця.

У творчасці некаторых літаратараў гэта бачна асабліва выразна. У першую чаргу — у неперайздзеных стылістаў кшталту Пруста або Набокава. І, канечне ж, у міфатворцаў, стваральнікаў уласных вымярэнняў: Балзака, Кафкі, Фолкнера... Творы гэтых пісьменнікаў немагчыма аналізаваць у адрыве ад ранейшых або наступных, бо сістэма каардынат, закладзеная аўтарамі, амаль заўжды мае жорсткую іерархію і градацыю каштоўнасцяў. Часцяком нават адны і тыя ж персанажы вандруюць, як беспрытульныя пілігрымы, з кнігі ў кнігу, водзячы за сабою чыгача па зачараваным коле асацыяцый і сэнсаў, або, наадварот, сцвяржаючы на кожным кроку абсурднасць, а значыць, і ўмоўнасць быцця.

І, канечне, як бы банальна ні гучала, усё бярэ свой пачатак ад Радзімы. Гэта неабавязкова нейкая канкрэтная мясцовасць, хутчэй — сукупнасць сацыяльнага асяродка, выхавання, досведу, найчасцей негатыўнага і балючага. Сапраўды таленавітыя творцы ён назапашваецца, перапрацоўваецца, трансфармуецца ў літаратурныя вобразы. І тут ужо няма месца шчанычаму захапленню краявідамі, хваласпевам і одам. Прыгадаем знакамітых «Дублінцаў» Джойса, дзе аўтар не шкадуе ірландцаў — сваіх суайчыннікаў, а, наадварот, прамаўляе пра іх жорсткую, непахарашаную праўду. Каб па-сапраўднаму палюбіць Радзіму, некаторым трэба спачатку ўзненавідзець яе ўсімі фібрамі душы, упэўніцца ў недасканаласці светабудовы. Такі шлях у айчыннай літаратуры свядома абраны Вінцэсам Мудровым, Юры Станкевічам, Альгердам Бахарэвічам...

Алена Брава — пісьменніца з падобнага шэрагу. Нездарма адным з яе літаратурных настаўнікаў па сутнасці і з'яўляецца аўтар культывага рамана 90-х «Любіць ноч — права пацуюць» — надзвычай змрочна-песімістычны «голдынгаўскі» тып літаратара, які ў сваіх творах жорстка і бескампрамісна не пакідае чалавецтву шанцаў на выратаванне і выкупленне першароднага граху. І нездарма і ў Станкевіча, і ў Брава — агульная малая радзіма, якой яны прысвяцілі ладную частку жыцця. Таму невыпадкова ў творах гэтых пісьменнікаў асноўнае месца дзеяння — умоўны горад вайскоўцаў, пралетарыяў і люмпенаў, які перманентна знаходзіцца ў стане зацятай варажнечы паміж шараговымі грамадзянамі і патомнай алігархічнай групоўкай вышэйшых класаў, прычым першыя апырэры асуджаны на паразу, бо Левіяфан пасяліўся ў падкорцы, аплеў шчупальцамі звільны, атруціў жыццёва важныя органы.

Але ў адрозненне ад Станкевіча, які акцэнт увагу на знешняй, відавочнай пагрозе — прыхаднях-пацуках, што карыстаюцца цёмнай парой сутак дзеля заваёвы новых тэрыторый, Алена Брава дэманструе імкненне прааналізаваць вытокі і перадумовы чалавечых драм і катастроф. Простая фіксацыя падзей і канстатацыя фактаў яе не задавальняе, са скрупулёзнасцю псіхатэрапеўта адзін за адным яна ўскрывае гнайнікі ў душах пер-

санажаў, тым самым агаляючы і абсцэсы на цэле грамадства.

Глыбока сімвалічная, метафарычная проза Алены Брава праяўляе сябе ўжо ў назвах: пачынаючы ад «Каменданцкага часу для ластавак» і заканчваючы «Садомскай яблыняй», раманам, які пабачыў свет напрыканцы мінулага года ў выдавецтве «Галіяфы». Дрэва, на якім выпяваюць прыгожыя і прывабныя, але пустыя ўнутры, непрыдатныя для спажывання плады, выступае алегорыяй рэчаіснасці, у якой стракатая атрыбутыка і знешняя паспяховаасць служаць шырмай для прымітыўнага жывёльнага існавання і духоўнага ўбоства: «Мы задушаны самакантролем і развучыліся казаць пра свае жаданні, за нас крычыць адзенне, але ці нашыя гэта жаданні?».

Няцяжка ўявіць, што гісторыя, адлюстраваная ў апошнім па часе творы, — гэта лагічны гіпатэтычны працяг, альтэрнатыўная варыяцыя жыццяпісу жаночых персанажаў «кубінскай аповесці», або рамана «Менада і яе сатыры», нягледзячы на рознасць імёнаў і лёсаў. Сімвалічным падаецца і імя гераіні Інга, якое паходзіць ад Фрэйра — германа-скандынаўскага бога

ўрадлівасці і лета, якога яшчэ называюць Інгові. Інакш кажучы, Інга — свайго роду ўвасабленне жыцця і пасіянарнай жаночасці, творчага пачатку. А прозвішча яе — Куродым — сімвал чужароднага налёту, метафара цывілізацыі, чорная сажа, якая запляміла і па-вычварэнску зыначыла жаночую сутнасць, ператварыўшы некалі рамантычнае дзяўчо з гітарай у бяздушны манекен на тэлеэкране.

Галоўная гераіня прызнаецца: «Цяпер я — нападразбураны рэактар, у якім ідзе рэакцыя самараспаду». «Замураваная ў саркафаг свайго тэлеамплуа», яна пакутліва шукае выйсця з пасткі. Але рэальнасць жыцця на перыферыі дыктуе іншае: мімікрыя, рабі так, як робяць усе, каб пражыць адведзеную рэшту часу ў адноснай зоне камфорту. Існаванне паступова ператвараецца ў бясконцы ланцужок кампрамісаў.

Тады Інга па-свойму кідае выклік людской супольнасці, асноўныя рухавікі якой — секс, улада і грошы: робіцца адстароненым сузіральнікам-скептыкам, дзеля выжывання нібыта і гуляе па агульных правілах, але з зусім іншымі мэтамі: яна — летанісец-антраполаг, даследуе папуляцыю і вывучае звычкі «абарыгенаў», бо толькі так можна калі і не разарваць замкнёнае кола, то прынамсі не захлынуцца ў правінцыйнай багне. Толькі падаецца, што людзі з такім аналітычным і надзвычай крытычным ладам мыслення нідзе не знойдуць супа-

кою, бо нават самы ідэальны Сусвет будзе для іх недасканалы.

Лейтматывам праз увесь твор праходзіць ідэя вечнага дапубертату чалавецтва: «Дзяўчынкі сталеюць зарана; некаторыя хлопчыкі не сталеюць ніколі». Навідавоку думка, што патрыярхальная цывілізацыя не здольная на паступальнае духоўнае развіццё. Мужчына не гатовы выйсці за рамкі свайго эга, бо жаданне дамінаваць і падпарадкоўваць не дазваляе яму спыніцца і ўспрыняць жанчыну не толькі як сродак задавальнення або захавальніцу сямейнага агменю, носьбітку «ўсяго самага добрага, стваральнага і дэмісезоннага», але і як роўную сабе асобу, што мае права на самавызначэнне і сваё меркаванне. Але Інга, як сама прызнаецца, не феміністка, яна проста аднойчы «...пачала жыць з уласных глудоў. І ўбачыла ўсё як ёсць, без ружовых акулераў». Нават каханне для яе — гэта ўжо не рамантычнае пачуццё, а «гарманальна абумоўленае ідэалізаванае ўяўленне пра іншага чалавека», ачышчальная хвароба, інфекцыя, якую трэба перажыць, «генеральная ўборка душы перад апошнім холадам і адзінотай, перад зімой, калі не гандлююць больш салодкай ватай ля кожнай лаўкі».

У сваім новым рамане Алена Брава паказвае сябе і як дасціпны назіральнік за людскімі норавамі. Інга Куродым — вядучая тэлеперадачы «Жанчыны рэгіёна» на мясцовым тэлеканале «Аўтур» (адметна, што імёны асабовыя і назвы тут невыпадковыя, як і ў знакамітым сатырычным творы Салтыкова-Шчадрына «Гісторыя аднаго горада»). Мірапольск з яго насельнікамі — тыповы правінцыйны горад. Відаць, у кожным раённым цэнтры знойдуцца свае паэтэса-графаманка Пульхерыя Гнілазубава, эксцэнтрычны прэзіік Тухляцкі, дырэктарка ўнівермага «Вясна» Мінерва Кувырчык... Пазнавальнасць, універсальнасць — у гэтым Алена Брава дасягае амаль гогалеўскага размаху. Чытаючы «Садомскую яблыню», часам не ведаеш, ці то смяяцца, ці то чырванець ад сораму, бо бязлітаснае пяро аўтаркі праходжаецца і па табе самому, прымушаючы міжволі зазірнуць углыб душы, прааналізаваць матывы і жаданні.

Героі «Садомскай яблыні» — сучаснае пакаленне саракагадовых, што зруйнавала сваю ментальную самасць і занядбала ўласнае прызначэнне ў шалёнай пагоні за матэрыяльным дабрабытам. Нездарма эпіграфам да рамана ўзяты радкі аўстрыйскага пісьменніка Петэра Хандке: «Руіны заўсёды прыцягвалі мяне больш, чым дамы». Недзе ў сярэдзіне рамана, падчас размовы з калегам, тэлеаператарам Яраславам, Інга Куродым паўтарае і крыху развівае цытату: «Лепш руіны, чым некаторыя дамы». І ў гэтым палягае творчы прычып Брава. Калі пісаць, то пра нязручнае, пра тое, што выводзіць з раўнавагі, прымушае задумацца, абуджае ў душы спектр эмоцый.

Сапраўдная літаратура і не павінна выклікаць усеагульнае захапленне, бо гэта дрэнны знак, прыкмета падробкі. Наадварот, сваёй мэты яна дасягае тады, калі ў чыгача нараджаецца нязгода з аўтарам. Відавочна, што чарговы раман Алены Брава — вельмі палемічны твор, дзёрзкі і правакацыйны, асабліва для тых, хто абраў стылем жыцця самазаспакоенасць і значыста пазітыўнае стаўленне.

Ці сапраўды «гэты свет не варты таго, каб стацець?» — разважае пісьменніца. Адказ на пытанне — у душы кожнага асобна ўзятага чалавека.

Янка ЛАЙКОЎ

Цаглінка ў вежы вечнасці...

Лірык, філосаф, мастак ці жартаўнік — каго больш у асобе паэта Усевалада Гарачкі? Пераасэнсаванне дзяцінства, рэаліі асабістага жыцця, сямейныя каштоўнасці, сталенне дзяцей — усё гэта знайшло адлюстраванне ў яго зборніку паэзіі «Каляровыя слёзы», што летась пабачыў свет у выдавецтве «Галіяфы».

Знакавым для кнігі, ды і для ўсёй творчасці падаецца вобраз:

*Чатыры сасны пры дарозе,
А станеш між імі,
нібы над табою — званіца,
над галавою — званы.
Ахутае цябе
дзіўны гук,
дзіўны водар,
абрынешся ў пазачасце...*

Усё ў гэтага паэта вельмі сімвалічнае. Праз сімвал часта ствараецца вобразная карціна, прычым аўтар вельмі лаканічны. Але як мастак парай характэрных штрыхоў здольны стварыць шэдэўр, так і У. Гарачка некалькімі трапнымі фразамі малое цэлы свет. Дарога ў яго вершы — гэта жыццё, штодзённае існаванне, праца, розныя клопаты. Чатыры сасны — іншасвет. Ён як спадарожнік (бо — пры дарозе). На яго можна не звяжаць, не заўважаць, але незалежна ад гэтага ён існуе, і туды можна ўвайсці і далучыцца да тонкіх гаючых энергій космасу... Гэты іншасвет — паэзія, пазачасце, поле. Яно, як нябачнае покрыва, атуляе зямлю і ўсіх яе насельнікаў...

Усевалад Гарачка час ад часу «падключаецца» да гэтага поля і вандруе па ім, дзівячыся, што звыклія рэчы могуць мець зусім нязвыклы сэнс, ствараць сюррэалістычныя карціны... Адзін з раздзелаў зборніка называецца «Мае сны». У завуяляванай форме і, зноў-такі, сімвалічна, паэт распавядае пра тое, што хвалюе чалавека ва ўсе часы: жыццё, нараджэнне, смерць. У першым з твораў, які ўяўляе сабой прэзіічны абразок, аўтар апісвае карціну масавага расстрэлу людзей: «...гэта — імгненне забыцця, каб потым у Нашай Краіне нарадзіцца зноў. Кожны ведае: ён ужо быў расстреляны сотні і сотні разоў». Алюзія на гэтую пра бяссмерце душы і бясконцы ланцужок яе перараджэнняў з жыцця ў жыццё, а Наша Краіна — зямное існаванне людзей.

Адна з ключавых тэм вершаў Усевалада Гарачкі — тэма вечнасці. Як дзіцяці незразумелая старасць, так і вечнасць палюхае сваёй невыдомасцю і немагчымасцю разумовага спазнання. Вобраз дзеда, праз які У. Гарачка тлумачыць для сябе гэта паняцце, яднае і дзіцячую цікаўнасць, і сталую пакурліваасць лёсу:

*Ён — чорны камень для нас:
Сядзіць,
Нічога не робіць,
Не кажа.
Магчыма, ён пазірае ў вечнасць?*

Назва кнігі «Каляровыя слёзы» перагукаецца з глыбока лірычным вершам, дзе таксама закранута тэма вечнасці. Каляровыя слёзы — сімвал настальгіі па мінулым сабе, сум па непаўторнасці і незваротнасці... Але калі б раптам фантастыка стала рэальнасцю і добры чараўнік прапанаваў вярнуць яго ў часы маладосці, Усевалад Гарачка адназначна адмовіўся б. Цаглінцы ў вежы вечнасці не істотна, на якім яна паверсе: «...радуся / аб усіх тых, / хто быў, / ёсць / і будзе».

Яна БУДОВІЧ

ЧАРНОБЫЛЬСКІ ЛЭС

Поўдзень маёй Айчыны
Апалены жарам Чарнобыля,
Адзічэла шчэціцца
Узбуджаным веснім буяннем
Усцешаных чалавечай адсутнасцю
Дзікаросаў
І не ведае,
Што гэтая абгароджаная
Калючынамі-дратамі
Зона адчужэння —
Маё сэрца,
Сціснутае да неймавернага болю,
Яно тахае-б'еца,
Гадамі рвучы
І драматы, і самоту.

За трыццаць з лішкам гадоў
На родным падворку
Калодзеж згубіў
Адзінотніцу-зорку,
Што зазірала заўжды
У цяжкіх ягонаў вадзі.

Шыбіны хатніх акон
Не працінаюць больш позіркі.
І раница сюды позніца —
Не чуе ні крокаў, ні ўзрушанага галасу.
Мёртвая прорвіна Часу!

І цяпер —
Не рыпне ніколі асвер,
Не плёсне вядро.
І час у прадонне-нутро
Зруба амшэлага сочыцца.
Ды крапіва, пякучая і густая,
Што вясной наўкруга вырастае, —
Адной ёй у спёку
Напіцца і хочацца.

Бабчыну

Твой дзень апошні зноўку прыгадаў,
Калі вяскоўцы пакідалі хаты,
Павынесшы на вуліцы сталы,
Узвіжанне ў астатні раз спраўлялі,
П'ючы гарэлку разам са слязамі.

Трымаючы ў цяжкіх руках іконы,
Па вуліцы прайшлі астатнім крокам —
Усе твае няшчасныя тубыльцы,

Якім, калі і стрэцца давалося,
Дык толькі праз гады ўжо на кладах.

Яны сядалі ў хуткасны «Ікарус»,
Чырвоны, быццам пошмя іх душ,
Унурана, маўкліва пазіралі,
Як іхлінамі наблісквалі іх вокны,
Праводзячы з цяпла хацін навек.

І калі ўжо адкрыўся шлях чумацкі,
Абсаджаны бярозамі старымі,
Калі шафёр узяў ліхі разгон, —
Напяліся артэрыі ў іх сэрцах,
Гатовыя у міг адзін парвацца, —
І ўсе тады заплакалі наўзрыд.

І вось прайшло з выгнання столькі год.
Адны вятры па-над табой скуголяць,
Пазносячы труху аселых сцен,
Калішучы галіны рослых вязаў,
Што ўсталі ўжо на вуліцы ў абхон.

Як без мяне жывецца, верабей?
Любіў скакаць каля свінных карыт,
Ў застрэжку звёўшы ўтульнае гняздо,
Чырыканнем двор асыпаў штодня.
Зімою, наішчэрна, гібеў,
Ля коміна большіх цёплага кружыў,
І я, крануты чулаю жальбой,
Цябе карміў, як жыўнасьць у хляве.

Ты для мяне такім сваім жа стаў,
Як і сабака, і праніра кот,
Ды ўсё ж, каб не патрапіць ў зубы ім,
Лятаў-кружыў высока угары
Ды позіркі пагардліва кідаў
На ўвесь дваровы агрэсіўны зброд.

Даўно пустуе селішча маё,
Асунулася хаціны страху,
І пер'е з ацалелага гнязда —
Убачыў — вытыркаецца-блішчыць,
І на каньку сядзіш ты, як чужы,
І не злятаеш на зарослы двор,
Дзе ўжо не стрэць сабакі і ката
І не патрапіць у зубасты рот,
І над страхом нямая цішыня
Зліваецца ў працяглыя гады.

Ты страпянуўся крыльцямі, атрос
Пыл цэзіем атручаных дарог,
І узляцеў, не глянуў на мяне,
І як табе жывецца, не сказаў.

У роднай хаце, што за зімы выстыла,
За леты шчодро ўмылася залевамі,
Туга гадамі, несыходна-кіслая,
Начамі перашэптвееца з дрэвамі.

Яны наўкруг лясною ўсталі сценкаю —
І вязы, і асіны дрогкалістыя.
І промнем сонца ўздрыгне шчасце

ценькае,

Забывае, пагаслае, калішняе.

Я ў гэтай хаце на масніцах памяці
Хаджу начамі ў бессанях украдліва.
І грудзі мне пякучым болям палячы,
Мяне нішто даўно у ёй не радуе.

Астыла ўсё, на пыл зыбучы сцёрлася,
Да слёз гаручых схаладзела-выстыла.
Я ж кляўся ёй не раз сыноўняй вернасцю,

Ды клятву тую мне парушыць выпала.

Як можна верным быць ёй,
смерці-згубніцы,
Што тут павечным жахам прапісалася?
І явы дні, і дні — усе! — наступнасці
Забрала, — так са мною паквіталася!

Я зазіраю ў хату гэту потайна
(Яна павечна у мяне аднятая!),
Калі кульга адсутная работаю
Такою звычайнай на кладах занятая.

Яны сыходзілі з зямлі,
Глыжы якой гадамі
Разміналі чорнымі,
Парэпанымі пальцамі,
Па-над сваёй аржаной вечнасцю,
Палітай прадзедаўскім потам,
Акропленай крывёй
У вайну пастраляных
Аднавяскоўцаў —
За тое, што сыны партызанілі
У тутэйшых лясках
І не жадалі,
Каб зямлю іхніх продкаў
Таптаў бот каваны фашысцкі.

Яны збіраліся,
Як і ўсе іхнія продкі,
У свой час
Палегчы ў гэту зямлю —
Чуць яе гадавалае жыта
Па-над сваёй аржаной вечнасцю,
Спеў яе птушак,
Захутвацца па зімах
У пульхную белату
Яе самых мяккіх і чыстых снягоў
І са званочкамі
Першых вясновых рос
Чуць праз вечны свой сон
Зямлі роднае абуджэнне.

Толькі ім, пагнаным
Жахотай раз'ятранага
Атамнага веку,
Не ўсім і гэтка
Магчымасць выпала:
Дзясяткі вярнуліся
Праз калючыны-драты зоны,
Побач з продкамі леглі,
А тысячы —
Растрэліся пылам па свеце,
Парвалі навек
Радаводную нітку —
І чужакамі
На чужых могільках
Трапляюць іхнія
Памінальныя партрэты
На вочы людзей
Малазнаёмых.

Яны сышлі.
Адарвалі ад глебы
Скурчаныя пальцы.
Адарвалі ад неба
Змучаныя вочы.
І толькі ад святла памяці
Душ адарваць не здолелі:
Узіраліся ў светлыню
Дзяцінства, юнацтва, сталасці,
Як у чыста-чыстае возера,
Сваю Вялікую Пель,
І здрыгануліся,

Болям сціснутыя —
Мутнела яно, заплывала
Чарнечаю перажытага жаху
Нечакана-прысуднае ростані.

Яны — выгнаннікі-бесхацінцы
Інтэлектуальна напружанай
Цывілізацыі,
Якая вызначылася
Неймавернай жорсткасцю
І легкадумствам,
Клопатам пра ўсіх
І пра нікога
І расіччана атам —
Каб кляцаць ім,
Як пратэстам,
Па камяністай дарозе
Чалавечай гісторыі.

26.04.2018

Я уявіў, усё адмеўшы зло,
Якое б ты, жыццё, у Бабчыне было,
Калі б ён, смерч, чарнобыльскай вясной
Не прашугаў ні над табой, ні нада мной,
Калі б не той сусветны перапуд,
Як сёння б жыў тут мой вясковы люд.

Маіх суседзяў праўнукі б жылі
На вуліцах, дзе шумна адегулі
Гады маленства і юнацтва дні
Іх, працаю знясіленай, радні.
Займаўся б ранак звычайна зарой,
І гэтаю клопатнаю парой
У неба ўсталі б з комінаў дымы,
І золак, шчэ прыцьмелы і нямы,
Ступіў на стылай вуліцы пясок
І ў роснатраўі поплава прамок.

Жыццё б натужна дужаю рукой
Парушыла прывычны супакой —
Кранула б вочам — рыпнуў журавель,
Кароў пагнала б на Малую Пель,
Крутнула б колы спецілівых машын,
Нарэзіце, адчыніла б магазін,
І людзі бралі б свежы хлеб з паліц
І безліч самых розных небыліц
Паспелі б у чарзе пераказаць,
Каб памяццю жыццё падперазаць.

Усё б падобным чынам і было,
Каб свет жыцця тады не сцёрла зло.

Наша сучаснасць,
Як поле зжатае,
Стане мінуўшчынай скутай.
Ды тое ж неба будзе над хатаю,
Толькі не будзе дыхаць атрутай.

І там, на днішчы сівое гісторыі,
Зона на атамы распадзецца,
Прыйдзе жыццё на тэрыторыі,
Дзе згуба сягоння ценем крадзецца.

І сонечны дзень, і свет загамоніць як,
І крылы разгорне вольныя ў лёце.
І будзе наўкол і ва ўсім гармонія
Гучаць на самай праніклівай ноце.

І людзі, новага свету насельнікі,
Радасцю, як вадою з крыніцы,
Змогуць шчаслівыя, падвяселеныя,
Упершыню за стагоддзі упіцца.

І кружыць успамінаў снег

У лесе ціха. Лёгка змрок.
Бязрозкі, срэбныя, як цені,
Заўсёды радуюць мой зрок
І дораць мары-летуценні.
Ды раптам думка прамільгне,
Што я ж у гэтым царстве сонным
Іду на мяккім дыване
Былой красы, калісь зялёнай.

Такой зялёнай, як і я,
У дні далёкага юнацтва.
Святло паэзіі, мастацтва
Мне адкрывалася ў гаях.
Але на ўзлесках залатых
Майго Малінаўскага бору
Мяне не сустракаеш ты
І слоў няшчотных не гаворыш.
Спяваюць толькі хвойкі мне
Пра вечную любоў і вернасць,
І кружыць успамінаў снег
Над тым, чаго назад не вернеш...

Эцюд

Паміж каітанамі — рабінка,
Як паміж хлопцамі дзяўчынка,
Стаіць, на сонцы чырванее,
А небасхіл над ёй сінее.
Плыве па небе аблачынка,
Над ёй спыняецца ў здзіўленні,
Ад прыгажосці ў захапленні.
Каб раптам знікнуць праз хвілінку
І небасхіл не закрывае:
Сінеца Божая святая,
І дрэвы ў золаце стаяць —
Вачэй няможна адарваць!

КАСЦЁР НА ЛЁДЗЕ

Апавяданне

— Я цябе ўтаплю, утаплю, — працэджавае скрозь зубы ці то знясілена, ці люта хлопец у расхрыстанай старэнькай ватоўцы ды гэткай жа старой аблавушцы і працягвае варочаць таўсматым кіем па шырока раскінутым на лёдзе гарачым вуголлі, што, дагараючы, выкідвае зыркыя язычкі полымя, ладную дубовую дзеравіну, якая так і не схпілася агнём, толькі абвуглілася ў нядаўна агромністым, нібы стог, вогнішчы. — Усё ж згарэла, так палала, што метал паплавіўся б, во тоўсты лёд пачаў трашчаць пад нагамі, а ты чаго ўпарцішся? Во зараз лёд растане, і я цябе ўтаплю.

Аднак лёд таксама трымаецца стойка, толькі шыпіць пад попелам, на якім, як на падушцы, дагараюць вуглі, ды гэтая чортава чорная дубовіна, і во толькі пачаў патрэскаць пад нагамі.

Хлопец падкочвае дзеравіну ў самае гарачае месца, падграбае да яе з усіх бакоў паболей гэткага ж гарачага, зіхоткага вуголля, а тая хоць бы хны — куродыміць, раз-пораз паказвае жоўта-белыя язычкі, як бы здзекуецца-дражніць, але... не гарыць, і ўсё тут.

Гэты касцёр паявіўся не дзеля кастра. Проста на сядзібе ёсць сажалка, якая ў спёчную пару перасыхае, таму густа зарасла хмызам, прычым не толькі ракітай-вярбой, але і вязам. У гэты ж стажок-касцёр панаскідана было чорт ведама чаго: сабраныя непадалёк ад сажалкі гнілаватыя дошкі, трухлякі-камлі, шчэпкі, слупы ды жэрды ад былога старэнькага плоту, нават моцны з выгляду двухметровы дубовы абрубак. Ладны такі па таўшчыні, якраз для слупа пад які паркан, але ж крывы, нязграбны, таму, відаць, яго і забракавалі, не назначылі слупам, а кінулі ў хмызняк. Усё гэта не было куды падзець, акрамя як спаліць, і лепш за ўсё адным махам. Вось і настаў такі ўрачысты момант.

Кустоўе секлі і зносілі разам з астатняй непатрэбшчынай гуртам, а як падпалілі, як касцёр распалаўся, то дарослыя паразыходзіліся па сваіх дамах, а яго, студэнта-першакурсніка, пакінулі падграбаць агаркі, каб давесці справу да ладу, як любіць казаць дзед Васіль, гаспадар сядзібы.

Полымя сягала ажно да вершалін тоўстых алешын, гэтых жа тоўстых асін ды бяроз. А калі сціхла ўсё, з прысаку-вуголля высвеціўся толькі дубовы стоўпень. Не ўзяў яго агонь. Нібыта тлее, але не гарыць. Адзіная дзеравіна, якая не паддалася гарачаму полымя.

Што рабіць? Сутонее ўжо, хутка сцямянее. Лёд растае ад гарачыні цяпер ужо былога кастра, хоць жару яшчэ досыць. І вось гэтая так і не спаленая дзеравіна.

Падышоў бліжэй, каб падварушыць, лёд пад нагой раскрасыўся, і вось табе — ледзь не зачарпнуў у чобат вады. Добра, што мелка тут, і вада прамерзла амаль да дна. Гэта ж прыбярэжак. Хлопец бярэ тугую ажэрдуку і падварушвае золь здаля. Не бярэцца дуб.

— Ну, пачакай, я такі напраўду ўтаплю цябе.

— Не перажывай, хлопча, у моцнага дрэва нораў такі. Затое калі зоймецца, то доўга гарэць будзе і цяпла дасць нямала. Трэба толькі дачакацца. І тады ад яго ўсё вакол запалымее. Гэта як і ў людзей: успыхнулі і як бач зніклі, як і не было. А ёсць такія, якія загараюцца доўга, а пасля доўга гараць. І даюць сваё цяпло таксама доўга-доўга. А ўтапіць дуба — толькі прадоўжыць яго жыццё. Дуб у вадзе камянее, робіцца вечны.

Гэта падышоў дзед Васіль, гаспадар сядзібы. Каржакаваты, невысокага росту, з ключкаю ў руцэ. Бярэ з рук хлопца ажэрдак, варушыць-падграбае ў гурку вугалькі, якія яшчэ выкідваюць раз-пораз блакітныя язычкі агню, а лёд пад імі шыпіць і ператвараецца ў пару, якая змешваецца з дымам, падважвае дубовую дзеравіну і кладзе на гэтую гурку. Прамаўляе:

— Зараз ужо позна, і на мароз бярэцца. Загарыцца, не бойся, і без нас. Усяму свой час. Кідай усё ды пойдзем, а то людзі ноч разбярдуць.

Але замест таго, каб пайсці, дастае папяросу, прыкурвае. Ён заўсёды ўсё робіць няспешна, затое ўсё робіцца ў ён сам любіць казаць, да ладу, і хлопец усміхаецца ў чаканні гэтага дзедавага слова. Тым часам дзед запыняецца не проста з-за сваёй павольнасці, а нібыта нешта ўспамінае, нешта хоча сказаць. І праўда, пачынае раскаваць.

— От быў у нас тут чалавек у вёсцы. Просты такі чалавечак, але дужа гаспадарлівы, ды і граматы, хоць тую граматынасць таксама ў сабе хаваў, як карову ў хляве, ды ад людзей хіба схаваеш? З вайны, той апошняй з немцамі, вярнуўся інвалідам, ды працаваў за трох, бо рукі і ногі былі здаровыя, ды і галава кеміла. Але ўсё ён нейкі сам у сабе. Калі яму казалі, маўляў, от у калхоз раз нас усіх зганяюць, дык ты будзеш у нас брыгадзірам. А ён адмахваўся. Абы што, казаў, прыдумалі... Які яшчэ калхоз! Але пайшлі, хадзем ужо ў хату, людзі ноч разбярдуць.

Адыходзім ад кастра, але нешта змушае нас адначасова азірнуцца. Жоўтыя абручы агню яшчэ нясмела, але ўчэпіста абхапілі з абодвух бакоў дубовую дзеравіну.

— Во бачыш, вось і прыйшоў час. Не дае нам, бачыш, бяседу скончыць твая дубовіна, якую ты хацеў утапіць, — дзед Васіль, спыніўшыся і павярнуўшыся да агменьчыку, вымае з кішэні яшчэ адну папяросу. — Той чалавек і праўда стаў першым брыгадзірам калхоза, хоць вельмі доўга ўпіраўся. Ён жа ў царкве прыслужваў і ніяк не згаджаўся кінуць гэтае сваё, як бы то сказаць, ну, сваё ды і сваё. А тады ж такі час быў, што нельга быць кіраўніком, калі ты не ў парцеі. А калі ты ў парцеі, то нельга ў царкве. От такі час быў. Ды яго ўсё ж узялі кіраваць, нават ледзь не змусілі, толькі не давалі спакою з-за гэтай яго веры. Казалі, што давядзецца звальняць, хоць і шкада. А ў яго быў на тое адзін адказ, маўляў, у мяне двух багоў не бывае. І хадзіў далей прыслужваць. Праз колькі гадоў і праўда звольнілі яго з-за таго прыслужвання. Але хутка вярнулі, бо лепш за ўсіх справу знаў. Я ж з ім разам быў рабіў, лічыўся яго, так сказаць, памочнікам маладзейшым, то знаю. Пасля зноў звольнілі і зноў вярнулі. От так. Але раскажу от шчэ гісторыю пра яго. Бачыш, вось тут зараз дрэвы вакол, лясочак наш. Тут і грыбы растуць...

— Я ж сам іх збіраў, як малым прыязджаў: абабкі, чырвонагаловікі, лісічкі...

— А знаеш, чаму наша сажалка гэтак хутка мялее? Во тут капалі гліну для цагельні. А гліна аплывае і зацягвае сажалку. І на мылкім месцы паяўляецца хмыз. Некалі паводдаль, там, у полі, стаяла цагельня. І ўсё гэта зрабіў той самы чалавек.

— Той брыгадзір?

— Той-той.

— А навошта яму была цагельня?

— Не яму, а людзям.

— Людзям?

— Людзям. Тады было ўсё не так, як цяперака. Тады тут быў зусім іншы лес. На выспах старыя дубы, у нізіне — балота. На выспах хутары, хутары... Многа хутароў. З гэтых хутароў людзей ссялялі ў вёскі. Сілком. Нават дахі разбіралі. Людзі супраціўляліся, бо то ж наседжаныя гнёзды. А ён добра ведаў, ды і ўсе ведалі, што тут залежы гліны, і ўтаварыў начальства зрабіць у гэтай мясціне калхозную цагельню.

— Прычым тут цагельня да ссялення?

— Ото ж. Ён угаманіў начальства спачатку паставіць цагельню, а пасля — што з вакольных хутароў лепш не перасяляць людзей у вёску, каб ім было блізка дабірацца на працу. Пешаком — гэта ж усё ото во, рукой падаць, хутары з усіх бакоў. А тагды дарогі тут былі гразкія, пра аўтобусы не ведалі. Ды аўтобусы праз такія дарогі і не праехалі б. І хутары так і засталіся хутарамі, хутаран не калацілі з перасяленнем. А ў нас хазяйства было вялікае, малаатарныя свая, коні, каровы. А ты кажаш — дзеравіна, утаплю.

— А пры чым тут усё гэта да дзеравіны? — унук-студэнт у прадчуванні адкрыцця таямніцы акідвае паглядам, задраўшы галаву, вершаліны дрэў, якія на вачах патанаюць у цемры і таксама ператвараюцца ў таямніцу. Нібыта падняўся ўгару дух гэтай зямлі і ахінуў яе зверху.

— От, спытаў то спытаў. Ты на каго вучышся?

— На журналіста.

— На якога яшчэ джынджыліста?

— Ну, у газеты пісаць.

— Газеты? Я трохі тота не тота прачытваю. Сяк-некась са шклом. То добра. Добра, што ты на джынджыліста. От, вазьмі ды напішы.

— То я толькі вучуся. На першым курсе.

— Вучу-у-уся. От тут і вучыся. Вашыя тыя, як іх там, нівэрсіцеты, адно, а жыць... гэта тожа вучобіна. А тут-така людзі крэпкія, як і твая дубовіна. Глянь, бач, то ўспыхне, то заціхае.

— Ну дзеду, ну, а якая ўсё ж сувязь паміж цагельняй і дубовінай?

— Мая ты сувязь, дубовіна джынджылістая, — дзед кладзе цяжкую руку на галаву хлапца, на аблавуху, якую адзычыў яму, як і целагрэйку, прыгортвае ўнука да сябе. — Яна ж перад табою, твая сувязь. От глядзі, ты запомніш не касцёр — вялікі-вялікі, а гэтую адну-аднонькую дзеравіну. Паглядзі, як лоўка грызе яе агонь. Тонкімі рудымі струмкамі. Як стары бабёр сваімі дугастымі зубамі. Яны ў яго такія ж рудыя. О-о, колькі тут было баброў! Нямала я іх маладым тады паналавіў. Гэтак і людзі запамнілі не начальнікаў вышэйшых за яго ці мо шчэ якіх, а яго, свайго брыгадзіра. Во ён і цяпер гарыць у нас у памяці, сагравае сваіх тут і мяне тожа. Каб не ён, вой колькі страты было б. А галоўнае — гняздо наседжанае, як намоленае. От дзе моцны камель. Бач, доўга загараўся, а гарыць шчэ даўжэй. Па ім свечкі ў царкве ставяць прыхаджане, каб яму добра было там, на тым свеце, моляцца, даўно сатлеламу, як сатлее знач гэтая дзеравіна.

— І тыя свечкі гараць і гараць, як памяць пра яго. Ён і ў свечках працягвае гарэць.

— От, бач, ты ўжо ўсё панімаеш, усё да ладу. А казаў, утаплю. Радуйся, дзіцятка маё. У памяці тваёй застаецца. Не можэ не застацца.

— Застанецца, дзядуля, застаецца. Як і твой брыгадзір. А як яго звалі?

— Васіль.

— Дык гэта мо вы пра сябе? Вы ж таксама Васіль і таксама брыгадзірам былі.

— Гэта я пасля яго брыгадзірства тое прыняў. Змяніў яго.

— І ў парцею ўступілі?

— Уступіў. Я ж не ўвацаркоўлены. Совесць чыстая, як і ў яго. Мы дружныя жылі, памагалі адно аднаму.

— То ж вы хрысціліся зараз.

— А я ўсю жыць хрысціўся. Каб ано ўсё добранька было. Я ж веруюшчы адроду. Але ж пашлі, пашлі, хай дагарае без нас.

Паміж сажалкай і хатай — прарэджанае разнадрэўе. Між ствалоў і голых галін прабліскае ў прыцемку агеньчык. Хочацца і хочацца азірацца. Там дзедава філасофія хітра так падміргвае, маўляў, не забудзеш мяне. І ўсё гэта ахутвае таямніцай змрок. Зверху яго працінаюць адна, другая, трэцяя зоркі. Яны таксама падміргваюць, нібы падказваюць: ёсць яшчэ і вечнасць, як гэты сусвет, і пра вечнасць не забывай. А спераду падміргнула вялікім працакутнікам аранжавае акно. Цёплае святло. За ім бабуля Настасся носіць у сваіх вачах цеплыню, якая перадаецца праз акно. Нязнаны дагэтуль таямнічы вечар. Святло кастра — гарачае, зорак — халоднае, а акна, за якім варожыць над гаршкамі-чыгункамі бабуля, — цёплае, як і яе пухнатыя бліны з сырадом.

Засынаючы на ляжанцы за цёплай печку, студэнт-унук думае, як яму напісаць пра касцёр на лёдзе гэтак, каб дзед сказаў, што напісана «да ладу», каб у напісаным былі і вечнасць, і адзін вечар, падобны да вечнасці. Праз сон чуе, як бабуля сварыцца на дзеда, што ўнука трымаў дацямна на холадзе. А той крактаў ды апраўдваўся, што раскаваў, як з гэтых хутароў людзей высялялі, дахі разбіралі, а мы вось засталіся. «А раскаваў, што і ў майго дзядзькі, роднага бацькавага брата, дах разабралі? Помніш жа, тады ўдзень дождж ішоў, мо то канец восені ці пачатак зімы быў... А ўначы мароз ударыў. Усе пайшлі па хатах сваякоў, да нас цётка з дзіцём, а ён, упарты, не пайшоў нікуды, яловымі лапкамі накрывіў нейкі шалаш у хаце, спаць лёг. А раніцай мы яго знайшлі пакрытым лёдам. Так і акалеў у сваёй хаце». «От, не сказаў, пашкадаваў. Ён жа...» У сне раствараюцца, як вершаліны дрэў каля сажалкі ў высокай вечаровай цемні, далейшыя словы...

супрацоўніцтва

Нашчадкі старажытных асілкаў, сведкі даіндустрыяльнай эпохі

З выстаўкі знаёміць загідачкі экспазіцыйнага аддзела музея народнай архітэктуры і побыту Ігар Іваню.

«Лазараў Леанід Яфімавіч, 1904 г.н. Працаваў млынаром на гэтым млыне з 1953 года. Мяркуе, што будаваўся да рэвалюцыі. Восенню і зімой вецер раўнейшы. Млын на два камяні, у вайну прывезлі з вадзянога млына яшчэ адзін камень»... Такія і падобныя нататкі ў 1970-х гадах рабілі падчас экспедыцый па Беларусі ўдзельнікі рабочай групы, што працавала над стварэннем музея-скансэна народнай архітэктуры і побыту. Гэтыя ж нататкі, зробленыя алоўкам, змешчаныя ў асобных бланках, папках, мы можам пабачыць і сёння — на адмысловай выстаўцы «Забутыя асілкі зямлі беларускай», арганізаванай сумесна Беларуска-дзяржаўным музеем народнай архітэктуры і побыту і Прэзідэнцкай бібліятэкай Рэспублікі Беларусь.

Млыны, гэтыя велізарныя збудаванні, магутныя асілкі, з якімі змагаўся Дон Кіхот, у наш час падаюцца тэхнічным анахронізмам. Але ж гістарычнай значнасці, іх адметнай ролі ніхто не адмяняе. Іх і сёння, у амаль першапачатковым выглядзе, можна пабачыць у музейным комплексе «Дудуткі», сядзібе «Наносы» на Нарачы і, натуральна, музеі архітэктуры і побыту, што ў вёсцы Азярцо непадалёк ад сталіцы.

Але як яны трапілі ў музей? Эдуард Багдановіч, дырэктар Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту, падчас адкрыцця выстаўкі распавядае:

— У нашых фондах захоўваецца мноства негатываў, што адлюстроўваюць архітэктурную спадчыну ў розных праявах. У межах гэтага праекта прапануем выстаўку, дзе мы паказалі старажытныя млыны, з негатываў зрабілі фотаздымкі. Тут можна пабачыць млыны ветраныя, вадзяныя, працэс іх вывучэння і перавозкі ў наш музей-скансэн.

Выстаўка — не столькі пра музейныя прадметы, колькі пра вобразы страчанай архітэктурнай спадчыны Беларусі. Але важна, што яны захаваліся дзякуючы працы рабочай групы музея архітэктуры і побыту, што складалася з архітэктараў, музейных супрацоўнікаў, цэлай плеяды прадстаўнікоў розных прафесій. Група правяла вялікую работу па фіксацыі помнікаў, што планаваліся для перавозкі ў музей.

Спачатку праводзіліся экспедыцыі па пошуку ўнікальных помнікаў архітэктурнай спадчыны, што маглі б стаць асновай музейнай калекцыі. Асобным раздзелам экспазіцыі можна назваць негатывы драўляных млыноў. Большасць з іх былі пабудаваны ў канцы XIX — пачатку XX ст., іх выявы яшчэ 50 гадоў таму былі звычайныя для беларуса-сяляніна. Яны працавалі не на ветры, паводле традыцый, а былі пераабсталяваны на электрацягу. Так, млын з вёскі Зелянец Хоцімскага раёна, што перавезены на тэрыторыю музея, працаваў у мясцовым калгасе яшчэ ў пачатку 1970-х.

Фрагмент выстаўкі «Забутыя асілкі зямлі беларускай» у Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь.

Навукоўцы адзначаюць, што ў пачатку XIX стагоддзя на тэрыторыі Беларусі было больш вадзяных млыноў, часцей выкарыстоўвалася энергія рэк, яны належалі фальваркавым панскім гаспадаркам. І ўжо ў канцы 1890-х насельніцтва нашых земляў пачало карыстацца млынамі ветранымі, што былі ў прыватнай уласнасці простых людзей. Млын дазваляў яго ўладальніку не залежаць ад зямлі, сюды везлі зерне з усіх ваколіц і малолі ў сярэднім да 9 тон зерня на месяц. Таму сёння млын — гэта не толькі помнік архітэктуры, але і помнік вытворчым сілам і прыватнай уласнасці беларусаў.

— Часта наведвальнікі нашага музея задаюць пытанне: як млыны перавозіліся? І асобны раздзел выстаўкі распавядае менавіта пра гэта. Тут можна пабачыць фотаздымкі, што паказваюць, як будынкі разбіраліся, як захоўваліся асобныя іх часткі. Пра гэта ж сведчаць і дакументы супрацоўнікаў рабочай групы.

У традыцыйнай культуры млын — вельмі містычнае збудаванне, а паводле ўяўленняў млынар — ледзь не кум самога д'ябла. Але ў сучасных умовах супрацоўнікі музея містыкі на збудаваных не згадваюць:

— Сапраўды, млынарская справа па традыцыі лічылася вельмі містычнай, як і кавальская, — кажа загідачкі экспазіцыйнага аддзела музея архітэктуры і побыту Ігар Іваню. — Гэта плумачыцца досыць проста: людзі нешта ствараюць, іх праца звязана з ператварэннем рэчаў з аднаго стану ў іншы, а сам працэс проста чалавеку, які прывык працаваць на зямлі, не зразумелы. Магчыма, такое стаўленне звязана і з зайздрасцю, бо як кавалі, так і млынары цяжка не працавалі, за сахой не стаялі.

Як жа захаваць старажытныя млыны? Натуральна, што выявіць іх усе і перавезці ў музей немагчыма. Але тут бачыцца іншае выйсце: паводле апісанняў, фотаздымкаў, што сабраныя навукоўцамі, аднавіць старыя машыны.

— Прышоў той час, калі, на жаль, мы не можам рэстаўраваць помнікі, што былі створаны ў XVIII—XIX стагоддзях, — разважае дырэктар музея-скансэна Эдуард Багдановіч. — І сёння навукоўцы ставяць пытанне аб стварэнні дакладных копіяў старажытных драўляных збудаванняў паводле дакументаў, што захаваліся. Іх трэба вывучаць і аднаўляць. Праўда, тут меркаванні раздзяліліся, не ўсе прымаюць як слушную ідэю стварэнне копіяў, многія лічаць, што навадзел — гэта нецікава. А я лічу, што цікава. Знішчаныя гадамі помнікі, што ўжо загінулі, можна аднавіць па дакументах і фотаздымках.

Марына ВЕСЯЛУХА
Фота Кастуся Дробава

праекты

«МЫ БУДЗЕМ ЖЫЦЬ, ЖЫЦЦЁ — ЗА НАС...»

Фрагмент часовай экспазіцыі Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Творцы, чые лёсы абарваліся вельмі рана, павінны застацца ў нашай свядомасці. Але для гэтага патрэбна прапанаваць грамадскасці інфармацыю пра іх. Распачалі такую справу яшчэ ў 1990-я гады даследчыкі Ірына Багдановіч і Леанід Маракоў. Мэта маштабнага праекта віртуальнай выстаўкі «На хвалі часу, у плыні жыцця», што днямі прэзентавалі ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, падобная: папулярызаваць і ўвесці ў шырокі ўжытак паўнатэкставыя дакументы, якія датычацца жыцця і творчасці літаратурнага аб'яднання «Маладняк». Распачаты цяпер, праект мусіць

завяршыцца ў 2023 годзе — тады «Маладняк» споўніцца 100 гадоў.

Калі для архіва важна найперш захаваць дакументы, для музея — экспанаванне іх, паказаць наведвальніку, то для бібліятэкі — праца з шырокімі коламі грамадства. Праект, у якім, акрамя пералічаных бакоў, задзейнічаны яшчэ і СМІ, спалучыў прыватныя задачы гэтых устаноў з мегазадачай: захаванне нацыянальнай культуры.

Натхняльніцай праекта стала супрацоўніца Нацыянальнай бібліятэкі Таццяна Лаўрык. Яна звярнулася ў музей і Беларуска-дзяржаўны архіў-музей з прапановай стварыць віртуальную выстаўку пра маладнякоўцаў.

У Дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва штогод адбываюцца «Узвышаўскія чытанні», ладзяцца спецыяльныя выстаўкі, дзе можна пазнаёміцца з вельмі цікавымі фактамі з біяграфіі пісьменнікаў. Штогод выходзяць зборнікі дакладаў, у фондах ёсць пратаколы з запісамі штодзённага жыцця аб'яднання «Маладняк» — там адлюстраваны і канфлікт, які выбухнуў утварэннем літаб'яднання «Узвышша» — але гэтай інфармацыяй карыстаецца толькі невялікае кола даследчыкаў. Матэрыялы, якімі валодае музей, з большага знаходзяцца ў сховішчах фондаў. У выніку рэалізацыі ідэі віртуальнай выстаўкі звесткі пра літаратурнае жыццё краіны і саміх творцаў стануць больш даступныя ўсім зацікаўленым — не выходзячы з дому, можна будзе спампаваць і прачытаць любое выданне тых гадоў, датычнае творчасці маладнякоўцаў.

З часам партал Нацыянальнай бібліятэкі адкрые для шырокага карыстання ўсе

дакументы па тэме маладнякоўцаў, якімі яна валодае, архіў і музей. Частка дакументаў ужо размешчана на сайце. Адкрывае партал гістарычная даведка пра літаб'яднанне, якая ўтрымлівае звесткі, пачынаючы з яго стварэння ў лістападзе 1923 года, і завяршаючы яго рэарганізацыяй у лістападзе 1928 года ў «Беларускую асацыяцыю пралетарскіх пісьменнікаў». Ёсць звесткі і пра літаб'яднанне «Узвышша» — яго стварылі пісьменнікі, якія выйшлі з «Маладняка». Далей партал змяшчае літаратурна-мастацкія выданні тых гадоў, сярод якіх — шмат часопісаў (можна спампаваць любы з іх). Потым — даследаванні творчасці маладнякоўцаў. У асноўным гэта кнігі, дзе распавядаецца пра арганізацыю, і бібліяграфічныя спісы. Сюды ўваходзяць і алічбаваныя старыя выданні, напрыклад, кніга 1928 года Максіма Гарэцкага «Маладняк за 5 гадоў». Прадстаўлены і тыя, што належалі п'яру Алеся Дудара і Зміцера Жылуновіча, а таксама сучасныя даследаванні Ганны Севярынец, Ірыны Багдановіч. Акрамя таго, супрацоўнікі бібліятэкі самі правялі даследаванне, з вынікамі якога можна пазнаёміцца на сайце, — разгледзілі рубрыку «Хроніка часопіса «Маладняк»» і «Хроніка беларускай літаратуры» з часопіса «Польмя» з мэтай прасачыць, чым жылі маладнякоўцы, чым займаліся, чым цікавіліся і вызначылі найбольш істотныя падзеі. Завяршае партал фотгалерэя з падрабязнымі расшыфроўкамі.

Асоба, якая адкрывае сайт, — Валерыя Маракоў. Апісаны яго жыццё і творчы шлях. У электронным выглядзе можна пачытаць прыжыццёвыя кнігі пісьменніка, а таксама творы, надрукаваныя ў розныя гады. Затым — успаміны пра яго,

кнігі і артыкулы з даследаваннямі яго асобы. Ёсць і фотаздымкі, у тым ліку і з прыватных сямейных архіваў.

«Маладнякоўцы жылі высокімі ідэаламі і марамі пра светлую будучыню. Калі чытаеш пра іх трагічныя лёсы, у душы нешта пераварочваецца і яна застаецца перакуленай, — разважала падчас прэзентацыі галоўны рэдактар часопіса «Маладосць» Святлана Воцінава. — Што мы можам зрабіць для іх? Каб захаваць памяць пра іх? Рабіць сваю справу — і не абы-як». Плануецца, што на працягу пяці гадоў у часопісе «Маладосць» будуць змешчаны артыкулы пра маладнякоўцаў. А ў найбліжэйшым, сакавіцкім, нумары рыхтуюцца да друку расповед пра Валерыя Маракова і традыцыі літаратурнага аб'яднання «Маладняк».

Да прэзентацыі праекта ў музеі гісторыі беларускай літаратуры было прымеркавана і адкрыццё часовай выстаўкі, названай радком з верша Маракова: «Мы будзем жыць, жыццё — за нас». Сёлета адзначаецца 110 гадоў з дня нараджэння паэта, творы якога ўражваюць аптымизмам і які быў адным з самых маладых у сваім шэрагу...

— Мы хочам давесці: «Маладняк» — не адзін, не два і не тры літаратары, а ґрунтоўная плынь, важкі фундамент. Маладнякоўцы зрабілі свой унёсак у літаратуру — і на тых падмурках узрасла новае пакаленне творцаў. Кожны радок, які яны напісалі, даў падставу развіваць нашу літаратуру далей... — зазначыў дырэктар музея гісторыі беларускай літаратуры Міхаіл Рыбакоў.

Яна БУДОВІЧ,
фота аўтар

САКРЭТ ПАСПЯХОВАЙ КАМУНІКАЦЫ

Што дапамагае нясвіжскай кніжніцы працаваць на апераджэнне?

Бібліятэка — розуму аптэка. Той, хто гэта зразумеў, заўсёды спяшаецца сюды. А як інакш? Калі акрамя інтэлектуальнага задавальнення і духоўнага падсілкавання тут яшчэ і настрой уздымуць, дадуць штуршок да творчага развіцця, ды на велапрагулку запрасяць... Акурат як у Нясвіжскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Паўла Пранузы,

гістарычнага краязнаўства і выхавання любові да малой радзімы. Захапіў цікавы квэст па нясвіжскім парку «Тэрыторыя МНС», арганізаваны сумесна з раённым аддзелам надзвычайных сітуацый. На вызначаных пунктах удзельнікі выконвалі заданні ад супрацоўнікаў РАНС, даследавалі інтэлектуальныя і духоўныя традыцыі мінулага.

што на момант адкрыцця — 5 красавіка 1945 года — у бібліятэцы было 1200 экз. выданняў; кніжніца размяшчалася ў памяшканні гарадской ратушы — архітэктурным помніку XVIII стагоддзя. Цяпер супрацоўнікі бібліятэкі выдаюць больш за 110 тыс. экз. выданняў і абслугоўваюць звыш 7 тысяч самых розных чытачоў.

Пасля пераезду бібліятэкі ў новы будынак з'явілася магчымасць свабодна арганізоўваць мастацкія выстаўкі. І гэта дало штуршок для прыцягнення не толькі мясцовых мастакоў, але і твораў з Мінска, Смалявіч, іншых раёнаў. «З мастакамі ладзяцца не толькі сустрэчы, але і майстар-класы. У прыватнасці, захапіў усіх майстар-клас па японскай акварэлі. Малявалі не толькі на сталах, але і на падлозе», — дзеліцца Зоя Сілкова, загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі бібліятэкі.

Дзе даваць жыццё ідэям? У кніжніцы! Сучасная бібліятэка дае магчымасці ўвасобіць ідэі ў вынаходніцтвы: акрамя інфармацыйных рэсурсаў, сёння распаўсюджваюцца так званыя грамадскія гасцёўні, якія запатрабаваны не толькі вынаходнікамі, бізнесменамі, але і звычайнымі наведвальнікамі (гэта зручнае месца для сустрэч). Дапамагчы зірнуць на звыклыя рэчы свежым поглядам паранейшаму дапамагаюць аб'яднанні па інтарэсах, вучэбныя курсы, майстар-класы, выстаўкі.

Акрамя мастацкіх выставак, у Нясвіжскай бібліятэцы экспануюць выязныя літаратурна-дакументальныя выстаўкі айчынных музеяў. «Гэта добры досвед для бібліятэкі раённага ўзроўня, якой самой складана арганізаваць такія выстаўкі. А вось скарыстаць тыя, што ёсць у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры («Аркадзь Куляшоў. Ад Бясядзі да акіяна»), Дзяржаўным літаратурным музеі М. Багдановіча, Дзяржаўным мемарыяльным музеі Якуба Коласа (выстаўка «Якуб Колас. Чалавек-эпоха. Час») — вялікая ўдача. І чытачам гэта падабаецца», — адзначае Зоя Сілкова.

У кніжніцы ладзіцца фестываль паэзіі імя Паўла Пранузы (у 2015 годзе бібліятэцы прысвоена імя беларускага паэта, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, педагога, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Паўла Пранузы), які стаў ужо традыцыяй. Яшчэ адна завяздэнка — акцыя «Бібліяноч», якую тут праводзяць у рамках Дня бібліятэк. Здзіўляюць

ужо шосты раз: чытальная зала ператвараецца ў інтэлектуальную гульнёвую пляцоўку, абанемент — у востраў творчасці, для самых маленькіх працуе бібліянянка. З кожным годам колькасць наведвальнікаў павялічваецца.

Прымусіць прыйсці ў бібліятэку немагчыма. Сюды павінна цягнуць. І менавіта атмасфера — патэнцыял, рухавік.

Ці магчыма стварыць у кніжніцы ідэальныя ўмовы для творчага пошуку? Вядома, калі ініцыятывы падтрымлівае кіраўніцтва. Адміністрацыя Нясвіжскай бібліятэкі заснавала штогадовую бібліятэчную прэмію «Бібліятэчны Оскар».

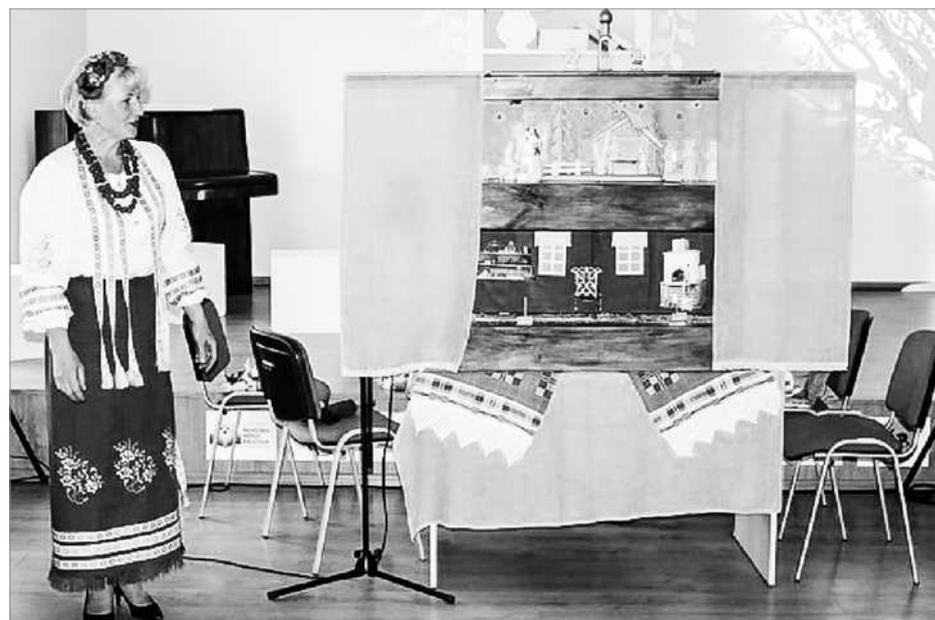
Шмат у кніжніцы розных тэматычных пляцовак. «Парады з вуснаў несвіжан» — сумесны праект бібліятэкі і сярэдняй школы № 4. Юныя журналісты-школьнікі бяруць інтэрв'ю ў вядомых несвіжан, і вынікам становіцца стварэнне электроннага часопіса. «На кніжных абшарах» — праект раённай бібліятэкі і раённай газеты: больш як 5 гадоў сацыякультурная дзейнасць бібліятэкі асвятляецца на старонках газеты.

Плэнны спосаб пашырэння магчымасцяў кніжніцы — партнёрства. Нясвіжская бібліятэка першыя крокі ў гэтым напрамку зрабіла ў 2016 годзе, калі падпісала дамову аб супрацоўніцтве з гарадзі Пудавы (Польшча), Радзівілішкіс (Літва), Аўцэ (Латвія). Нядаўна абмяняліся вопытам з літоўскімі калегамі і наведвалі горад Радзівілішкіс, пазнаёміліся з асаблівасцямі дзейнасці публічных бібліятэк Літвы, наведвалі Нацыянальную бібліятэку ў Вільнюсе. Літоўскія калегі, у сваю чаргу завітаўшы ў Нясвіж, былі ўражаны нашай беларускай батлейкай і запрасілі з паказам у Літву.

Нясвіжская раённая бібліятэка супрацоўнічае з шасцю гарадамі розных краін. Літвійскі Аўцэ бібліятэкары Нясвіжа наведвалі з праграмай «Падарожжа ў казку», прадставілі кнігі на выстаўцы, арганізавалі майстар-класы. Летась кніжніца ўзяла ўдзел у 15-м фестывалі кнігі ў г. Пудавы (Польшча), там двума спектаклямі прадставілі нашу батлейку.

На фоне найноўшых сістэм электронных сэрвісаў бібліятэка становіцца генератарам камунікацыі, што мабілізуе новыя якасці для паспяховага ўзаемадзеяння і дапамогі асобе, якая ратуецца ад лішку інфармацыі ў сучасным свеце.

Наталля СВЯТЛОВА

Батлейка Нясвіжскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Паўла Пранузы нікога не пакідае аб'якавым.

супрацоўнікі якой не стамляюцца шукаць новае і сучаснае і маюць жаданне падзяліцца гэтым з наведвальнікамі.

Ва ўмовах даступнасці электроннай інфармацыі і сэрвісаў наспела неабходнасць перагледзець звыклыя метады работы. Але ў Нясвіжскай цэнтральнай раённай бібліятэцы не сталі адмаўляцца ад традыцыйных сустрэч з пісьменнікамі, мастакамі, твораў. Чытачы актыўна наведваюць такія імпрэзы. Як, напрыклад, адмысловы форум «Акрыленыя кнігаі», куды завітаюць айчынныя пісьменнікі Валянціна Паліканіна, Павел Ушынец, Надзея Бука і іншыя. Злабадзённыя пытанні абмяркоўваюць падчас круглага стала.

Асабліва папулярныя тут формы работы, якія прадугледжваюць актыўнасць чытачоў: квэсты, ток-шоу... Іх у кніжніцы ладзяць з 2012 года. Летась арганізавалі гарадскі гісторыка-краязнаўчы велақвэст «PRO-кацімся» — дзеля папулярызацыі

Новы інфармацыйны імідж бібліятэка займела дзякуючы дыялогу з гараджанамі. Новыя чытачы, у прыватнасці, з'явіліся дзякуючы пешаходнай прагулцы «Маршрут пабудаваны». Духоўна-асветніцкі цэнтр «Існасць» — сумесны праект бібліятэкі, раённай газеты, мясцовага выканаўчага камітэта. Раз на месяц у раённай газеце «Нясвіжскія навіны» выходзіць духоўная старонка «Вытокі». Клуб «Ноеў каўчэг» ладзіць падарожжы па храмах Нясвіжскага раёна. Прый бібліятэцы працуюць гасцёўня для людзей сталага ўзросту «Ясь і Яніна», літаратурна-музычнае аб'яднанне «Валошкі», краязнаўчы клуб «Спадчына», маральна-духоўны сямейны клуб «Згода», інтэлектуальны клуб «Што? Дзе? Калі?», пазнавальны клуб «Мы САМІ». Такі шырокі «асартымент» дзейнасці падмацаваны прадстаўнічым бібліятэчным фондам. На пачатак 2018 г. у кніжніцы — каля 90 тыс. выданняў. Тут згадваюць,

У чым карысць этнаграфічнага кутка

Рэчы, зробленыя сваімі рукамі, у адрозненне ад вырабаў масавай вытворчасці, заўсёды ўнікальныя. І калі раней гэтыя прадметы былі практычнага прызначэння, то цяпер перайшлі ў разрад мастацтва. Вырабы з дрэва, лазы, гліны; ткацтва, вышыўка, вязаная цапка — такое багацце прадстаўлена ў афармленні краязнаўчага кутка Гарадзецкай сельскай бібліятэкі-клуба. Шмат старанняў і фантазіі прыкладзена для таго, каб выстаўкі «Памяць народа культура захоўвае», «З бабуліных куфраў» выглядалі цікава і прывабна.

Бібліятэка-клуб у вёсцы Гарадзец — адно з любімых месцаўыхароў. Тут ёсць сваё кола пастаянных наведвальнікаў — чытачоў, якія прыходзяць з задавальненнем і ведаюць, што іх чакаюць і заўсёды рады. Цікавая суразмоўца, актыўная, заўсёды ветлівая, з добрым настроем і аптымізмам Антаніна Клімец чытае ў бібліятэцы параўнальна нядаўна; яна пераехала з Пухавіцкага раёна. Усё жыццё марыла жыць у вёсцы, мець уласны домік, майстраваць вырабы. Напэўна, спрыяла гэтаму «вясковая проза» Васіля Шукшына і Фёдара Абрамава, якая ў Антаніны Васільеўны ў шэрагу любімай. Творы гэтых аўтараў не толькі пра вёску — пра чалавека, які ў любых абставінах павінен мець годнасць, які шукае ідэал не ў вялікіх гарадах, а там, дзе захаваліся сапраўдныя народныя маральныя крытэры, што не залежаць ад моды. Мары спраўджваюцца. Цяпер жанчына на пенсіі, чакае ў гасці дзяцей, унука Алёшу. І, канешне, займаецца любімай справай.

Вырабы майстрыхі можна ўбачыць у этнаграфічным кутку Гарадзецкай сельскай бібліятэкі-клуба. Не раз праводзіла майстар-клас для чытачоў бібліятэкі ў рамках клуба «Рукадзельніцы».

Сакрэты вырабу лялек-абярэгаў захоўвае і перадае карыстальнікам бібліятэкі-клуба: «дамавічкі» чытачкі Сафіі Свірко падкрэсліваюць новую творчую індывідуальнасць маленькага таленту. Антаніна Клімец упэўнена, што павага да традыцый свайго народа — падмурак, на якім спее любоў да роднай зямлі.

Нашы продкі на любыя выпадкі жыцця стваралі сваімі рукамі з падручных матэрыялаў абярэгі з асаблівай энергетыкай. Многае аб значэннях лялек-талісманнаў ведае Антаніна Васільеўна. «Зернявушка», — кажа яна, — сімвал хлеба. Унутры такой лялькі — зерне. На свята Пакроваў, калі ўжо скончаны збор ўраджаю, нашы землякі збіралі збожжа ў мяшочак, дэкарыравалі яго і ставілі ў хаце пад абразамі. «Зернявушкі» засцерагалі сям'ю ад голаду і дапамагалі перажыць зіму. Увесну самым першым у зямлю ішло збожжа з мінулагодняй «зернявушкі», а ў канцы года рабілі новую». Лад жыцця ў Беларусі ў старажытныя часы шмат у чым залежаў ад пары года, ураджаю, прыродных умоў. Лічылася, што чым каса даўжэйшая, тым большае шчасце, таму косы ва ўсіх лялек доўгія. У абярэгах майстар увасабляе жыццёвую мудрасць і простыя каштоўнасці. А па параду і падрабязнае тлумачэнне заўсёды можна звярнуцца да Антаніны Васільеўны.

Стварэнне сям'і — вялікі крок у дарослае жыццё для маладой пары. Кожная дзяўчына, перад тым як стаць жонкай, абавязаная зрабіць сваімі рукамі крыжыкам вышытыя ручнікі, як сваю спадчыну. Гэтую старадаўнюю традыцыю вышыўкі ручнікоў рупліва працягвае выдатная майстрыха. «Разнастайныя сюжэты вышыўкі ручнікоў адрозніваюцца сваім характарам і кампазіцыяй, — тлумачыць Антаніна Васільеўна, — традыцый-

Актывістка Гарадзецкай сельскай бібліятэкі-клуба Антаніна Клімец.

ныя для Беларусі колеры ручніка белы (колера чысціні) і чырвоны (жыцця, крыві, сваяцтва). Нашы прабабкі ведалі дзясяткі, а то і сотні разнастайных узораў! Злучаючыся на ручніку, арнаменты распавядалі гісторыю цэлага роду». Напэўна, таму да ручніка ставіліся вельмі беражліва, перадавалі яго як рэліквію з пакалення ў пакаленне.

Веды продкаў — найвялікшая спадчына, якую трэба цаніць і шанаваць, упэўнена Антаніна Клімец. Праца Гарадзецкай сельскай бібліятэкі-клуба спрыяе гэтаму.

Наталля ХЛАПКОВА,
метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Кіраўскай цэнтральнай бібліятэкі
Магілёўскай вобласці

ЧАС САЛЬВАДОРА

20 мільёнаў еўра — так ацанілі эксперты страхавы кошт калекцыі, што экспануецца ў Мінску

«Святы Георгій і цмок», 1984 г.

Некалькі разоў ілюстрацыі да вядомых твораў літаратуры, выкананыя Сальвадорам Далі, паказвалі ў Мінску. І кожны раз работы выклікалі рэзананс: у музеях збіраліся чэргі, каб ацаніць творчасць майстра. Гэтым разам у нашай сталіцы адбылася грандыёзная падзея: у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі прадстаўлены міжнародны выставачны праект «Сальвадор Далі» — больш за 160 работ аўтара!

Выстаўку, якая будзе доўжыцца да 30 чэрвеня, разглядаюць як буйны праект, які сёлета ўпрыгожыць святкаванне 80-годдзя Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. У экспазіцыі прадстаўлены творы скульптуры, графікі, ювелірнага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Выстаўлены экспанаты — частка калекцыі «Сусвет Далі» (*Dali Universe*), якая лічыцца адным з найбуйнейшых прыватных збораў скульптуры і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва майстра. Заснавальнік калекцыі і кіраўнік кампаніі Беніяміна Леві, італьянскі арт-дылер і калекцыянер, працаваў са знакамітым іспанскім мастаком у 1960-х гадах. Тады і пачаў збіраць калекцыю, удзяляючы асаблівую ўвагу трохмерным аб'ектам. Сёння Беніяміна Леві прызнаны вядучым экспертам па бронзавых работах Сальва-

дора Далі. На прэс-канферэнцыі, прысвечанай адкрыццю праекта, спадар Леві адзначыў, што працаваць з мастаком было зусім не проста, таму і калекцыя збіралася скрупулёзна і не так хутка.

— Мы часта спрачаліся, але мне гэта падабалася. Адночы Сальвадор адмовіўся карэктаваць скульптуры, а я прасіў перарабіць пэўныя дэталі, каб яны больш упісаліся ў кантэкст ідэі, — расказаў Беніяміна Леві. — Але пасля атрымалася яго ўгаварыць, дапамагла жонка Гала: яна мела на мужа вялікі ўплыў. Першымі работамі, што трапілі ў маю калекцыю, сталі «Прасторавы слон» і «Перавага памяці». Яшчэ ў 1970-х я паехаў да Далі ў Парыж, каб купіць яго карціну, а праз дзесяць дзён вярнуўся зноў — па скульптуры. Публіку яны вельмі зацікавілі, і я стаў іх збіраць.

Работы з калекцыі былі прадстаўлены ў больш чым ста прэстыжных музеях і галерэях па ўсім свеце. Гэтыя выстаўкі наведвалі больш як дванаццаць мільёнаў чалавек. На прасторы Усходняй Еўропы і СНД калекцыя выстаўляецца ўпершыню. Арыгінальная і эмацыянальная, яна раскрывае малавядомы аспект работы Далі.

Тут можна пабачыць розныя скульптуры вышыней ад 3,5 да 6 метраў, выкананыя са срэбра,

золата, крышталю і пакрытыя каштоўнымі камянямі. Сярод самых знакамітых — «Трыумфальны анёл», «Касмічная Венера», «Танец часу», «Аднарог» і іншыя. Страхавы кошт калекцыі ацэньваецца экспертамі ў дваццаць мільёнаў еўра.

Сюррэалізму Сальвадора Далі заўсёды было цесна ў межах палатна, і ён звяртаўся да трохмернага выяўлення (у скульптуры) складаных вобразаў, якія потым закладваліся ў аснову яго жывапісных работ. Аўтар стварыў свой вобраз сюррэалістычнага часу, вольнага ад абмежаванняў, якому аб'якаваы патрэбы чалавецтва, яго гісторыя. Сярод работ майстра — гадзіннік, які пачынае раставаць, нібы снег, старое дрэва, якое сімвалізуе вечнае жыццё і яго цыклічнасць. Гадзіннік аздоблены каронай — ён нібыта пануе. Пад гадзіннікам — анёл і жанчына, якія спрабуюць схаватца ад невядомага, што нясе ім час.

Вытанчаныя прадметы і формы натхнілі мастака на стварэнне мноства непаўторных вобразаў. У скульптуры «Сюррэалістычнае піяніна» драўляныя ногі раяля майстар замяніў на вытанчаныя драўляныя жаночыя ногі. То-бок ажывіў інструмент, ператварыў яго ў аб'ект асалоды адначасова музыкай і танцам. На вечку раяля глядач бачыць сюррэалістычны вобраз музы, якая спрабуе ўзняцца над рэальнасцю.

Але адным з самых любімых вобразаў у Далі, як у жывапісе, так і скульптуры, быў слон. На выстаўцы прадстаўлена скульптура «Касмічны слон», якая дэманструе суадносіны розных сусветаў: слон на тонкіх доўгіх нагах крочыць праз касмічную прастору. Ён нясе на сабе абеліск, які сімвалізуе тэхнічны прагрэс. Магутнае цела на тонкіх нагах, па задумцы аўтара, не што іншае, як кантраст паміж непахіснасцю мінулага і далікатнасцю сапраўднага. Гэта самы цяжкі экспанат масай у некалькі сотняў кілаграмаў. Арт-аб'ект стаў самым складаным для перавозкі і пры транспарціроўцы. слон прыехаў у Мінск... дагары нагамі!

У скульптуры майстру вельмі падабалася аб'ядноўваць полымя страсці і жаночае цела з патаемнымі высоўнымі скрыначкамі, у якіх захоўваюцца таямніцы кожнай жанчыны. Полымя ў Далі — як падсвядомае гарачае жаданне і заганяўшыя жанчын — цяперашніх, мінулых і будучых, а высоўныя скрыначкі сімвалізуюць свядомае сакрэтнае жыццё. Гэтыя моманты і адлюстроўвае скульптура «Жанчына ў агні».

Сальвадор Далі практычна не закранаў у творчасці палітычныя тэмы. Больш акцэнтаваў увагу на незвычайным. Яму падабалася быць чараўніком, эксперыментарам, чалавекам, які ачувае рух жыцця.

закаханых. Побач — ілюстрацыі да рамантычных вершаў Гіёма Апалінэра.

Выстаўка «Сусвет Далі» — гэта новы погляд на вобраз эпатажнага іспанца.

Ён ствараў і ювелірныя шэдэўры. Раскошныя ўпрыгажэнні, абсыпаныя сафірамі, брыльянтамі і рубінамі, у Нацыянальным мастацкім музеі асаблівым наглядом. Ювелірныя работы па эскізах майстра знаходзяцца ў зашклёных вітрынах. У экспазіцыі ёсць і эксперыменты Далі са шклом і керамікай.

— Мне ужо 91 год, і я бачыў шмат таленавітых мастакоў, але ж Сальвадор Далі — той аўтар, якога немагчыма не памятаць.

Работы Сальвадора Далі.

— Далі быў манархістам, але пры гэтым — абсалютны мастак! Яго не турбавалі палітычныя пытанні, — падкрэслівае Беніяміна Леві. — Шмат разоў яму спрабавалі замовіць творы на падобныя тэмы. Не пагаджаўся: маўляў, нецікава. Любіў марыць, разважаць над складанымі тэмамі стварэння свету. Думаю, Сальвадор ажывае ў кожнай рабоце менавіта таму, што ён жывіў мастацтвам.

На выстаўцы прадстаўлены і кніжныя графічныя ілюстрацыі Далі. Дванаццаць лістоў — «Замка Агранта» — англійскага гатычнага рамана. Ёсць карціны з альбома, прысвечанага Ізраілю, а таксама замалёўкі да твораў Маркіза дэ Сада. У серыі «Мастацтва кахання» аўтар разважае пра інтрыгі і спакушэнні. Гравюры паказваюць сустрэчы

Ганаруса тым, што быў знаёмы з гэтым чалавекам, і спадзяюся, што яго шматгранная творчасць будзе захапляць заўсёды, — адзначае Беніяміна Леві. — У Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі створаны ўсе ўмовы для правядзення такіх дарагіх праектаў, мы ўдзячныя за магчымасць выставіць калекцыю ў прэстыжнай прасторы.

Для гэтай выстаўкі Нацыянальны мастацкі музей распрацаваў асаблівую канцэпцыю. Разам з навуковым супрацоўнікам музея будзе праводзіцца відэаэкскурсія па выстаўцы. Дарэчы, частка экспанатаў выстаўкі прадстаўлена ў галерэі «Libra». Некаторыя работы там можна нават набыць.

Вікторыя АСКЕРА,
фота аўтара

Акцэнты на простым

Батанічная ілюстрацыя як напрамак у сучасным выяўленчым мастацтве не вельмі папулярная сярод маладых аўтараў. Аднак у Гасцёўні Уладзіслава Галубка прадстаўлены выставачны праект маладой мастачкі Аляксандры Прымакі «Кветкі Ксандры», якая лічыць, што батанічная ілюстрацыя здольная ўзняць многія тэмы і праблемы, звязаныя з прыродай.

Зусім звычайная на першы погляд выстаўка адлюстроўвае шмат цікавых тэм: захаванне рэдкіх раслін, успаміны пра кветкі, якія больш не растуць на нашай зямлі. Малюючы розныя кветкі, Аляксандра паказвае прыгажосць не толькі ружы або півоні, але і каларыт мышынага гарошку, які расце ля абочыны, ці прыгажосць павою, на які мы наступаем кожнае лета, не задумваючыся, што гэта насамрэч кветка. Мастачка ба-

чыць у кветках жывыя істоты, імкнецца зразумець і пражыць іх пачуцці.

— Батанічная ілюстрацыя бярэ свой пачатак у тыя часы, калі малывалі расліны з мэтай вырабу неабходных лекаў. Мне падаецца вельмі цікавым гэты факт: пэўны сінтэз мастацкага і навуковага, — разважае мастачка. — Таму і займаюся батанічным жывапісам, што бачу ў гэтым кірунку рызыкі. Тут трэба рабіць галоўны акцэнт на колер, кампазіцыю. Трэба дакладна перадаць усе дэталі, зразумець факталагію тэмы.

Часцей за ўсё батанічная ілюстрацыя ствараецца пры дапамозе акварэлі або акварэльнымі алоўкамі, якія пасля разбаўляюцца вадой. Аляксандра робіць акцэнты на алоўкі, таму што яны найбольш тонка і акуратна дапамагаюць прамалёваць дэталі.

— Мушу працаваць не зусім у традыцыйнай для гэтага кірунку мастацтва тэхніцы, — тлумачыць Аляксандра. — Выкарыстоўваю яркія, на мой погляд, «гучныя» колеры. Звычайна батанічная ілюстрацыя асацыюецца з мяккімі, ледзь улоўнымі колерамі, але мне заўсёды не хапае кантрасту. Дарэчы, работы такога кшталту добра прадаюцца. Але справа не ў гэтым. Мне хочацца нагадаць пра расліны, якія мы проста не заўважаем. Уявіце тыя ж касачы: выдатныя пералівы, структура сцябла. Кветкі вельмі мяняюцца, калі на іх падае сонца. Мяне хвалююць такія дробязі...

Таямніцы прыроды — менавіта так можна ў двух словах ахарактарызаваць праект мастачкі, якая, прагульваючыся па уласным садзе і назіраючы за наваколлем, марыла выказаць свае думкі.

Вікторыя АСКЕРА

Аляксандра Прымака «Вянок з вінаграда».

Прамежжавыя вынікі бітвы за «Ураджай»

У асяродку мастакоў можна пачуць такі афарызм: калі хочаш намаляваць дрэва, малюй пустату паміж галінкамі. Мне падаецца, гэтым выразам можна трапна ахарактарызаваць не толькі мастацкую, але і драматургічную тэхніку, асаблівы стыль драматурга Паўла Пражко. Фіксуючы ў словах і здымках побытавыя пустэчы нашай паўсядзённасці, Пражко ўрэшце стварае панарамны вобраз сучаснага чалавека — героя, з якім, па вялікім рахунку, нічога не адбываецца, але ў той жа час адбываецца яго жыццё.

Адзін з першых тэкстаў Пражко, які «выстраліў», — «Ураджай» — таксама пра гэта, але не толькі. Два хлопца і дзве дзяўчыны збіраюць яблыкі ў нейкім садзе, без асаблівай прывязкі да часу і прасторы. Гледачу зразумела, што нехта збіраў тут садавіну да іх, пакінуўшы пасля сябе паламанья скрыні. І што нехта прыдзе ў сад пасля гэтай чацвёркі, дарэчы, не на лепшую спадчыну: «Як змаглі, так сабралі», — кажа адзін з герояў Ягор, аглядаючы сумніўны вынік працы, якую вянчае адвернуты сук.

Побытаваць камунікацыі паміж персанажамі, пэўная камічнасць не адмаўляюць глыбіні трактоўкі. «Ураджай» можна ўспрыняць як абсурдысцкую п'есу: чалавечтва, пазбаўленае гармоніі ды така сабе пачатковая стадыя распаду мовы. П'есу можна прачытаць як прытчу: прыйшлі на паламанне — паламанне і пакінем пасля сябе, бо няма нічога новага пад сонцам. Тэкст можна інтэрпрэтаваць як пакаленчае выказанне: мы маладыя, мы прыйшлі ў сад, мы маглі б нешта зрабіць, але не ведаем, што і як правільна.

І пры такіх магчымасцях «Ураджай» мае на дзіва незаўздросны лёс на сталічнай сцэне. Напісаны ў 2007 годзе тэкст на пляцоўцы Цэнтра беларускай драматургіі ў 2009-м досыць аскетычна, у фармаце чыткі прадставіў рэжысёр Павел Харланчук. У 2012-м на сцэне ўсё таго ж ЦБД адбылася абмежаваная колькасць паказаў спектакля «Ураджай» рэжысёра Таццяны Ларынай. А ў рэпертуарны тэатр п'еса трапіла больш чым праз дзесяць гадоў пасля напісання: на пачатку 2019-га рэжысёр Дзмітрый Цішко паставіў яе на камернай сцэне Купалаўскага.

Час ад часу даводзіцца чуць пра нейкую асаблівую мадэль развіцця беларускага тэатра: маўляў, еўрапейскі тэатр — гэта не наш кантэкст, мы ідзём па сваім

Сцэна са спектакля «Ураджай».

уласным шляху. Выпадак з «Ураджаем» для мяне яркая дэманструе: часцяком пад шыльдай уласнага шляху апынаецца татальная расінхранізацыя тэатральных працэсаў. Фактычна і праз дзесяцігоддзе мы не займелі належнай пастаўленай версіі гэтага «праграмнага» тэксту Пражко (як, дарэчы, і належнага існавання гэтага драматурга ў беларускім тэатральным кантэксце). Чытка Харланчука была такім сабе шапачным знаёмствам. Версія Таццяны Ларынай была самай цікавай з трох згаданых, але так і не атрымала рэпертуарных магчымасцяў і выхаду да шырокага гледача. «Ураджай» Цішко, хоць і пастаўлены мала таго, што ў рэпертуарным, дык у дадатак галоўным драматычным тэатры краіны, але ж рэжысёр паўнаўважна не раскрывае магчымасцяў тэксту, фактычна прадставіўшы яго як досыць шараговую камедыйную п'есу.

Пра «Ураджай» Дзмітрыя Цішко, канечне ж, варта пагаварыць асобна, як і пра самы свежы погляд на гэты тэкст і адпаведна своеасаблівы маркёр цяпераш-

нейкай прычыне не здольныя. Гэты тэкст пра тое, як сёння будзеца камунікацыя за сталом, дзе абедуюць у той час, калі руйнуюцца лёсы. Варта толькі памятаць што і словы, і стравы, і сервіроўка за абедом сёння іншыя, зрэшты, маштаб руйнавання — таксама. Аднак замест акцэнтаванай побытаваасці на сцэне Купалаўскага з'яўляецца гратэск.

Эксцэнтрыка добра заўважная ў вырашэнні мізансцэн. Вось празрыстая кроў хлешча струменьчыкам з парэзу. Вось клубы дыму ад маленькай цыгарэты зацягваюць сцэну, а хлопцы замілавана ўдыхаюць «свежае паветра». Вось Валера карцінна патрапляе малатком па пальцах. Усё гэта так нагадвае цыркавыя рэпрызы, што ў пэўны момант ловіш сябе на думцы: выйдзі ў гэты драўляна-яблычны аскетызм Нікулін і Шуйдзін са славытым бярвяном — яны б нічога не разбурылі, нібыта толькі іх і чакалі.

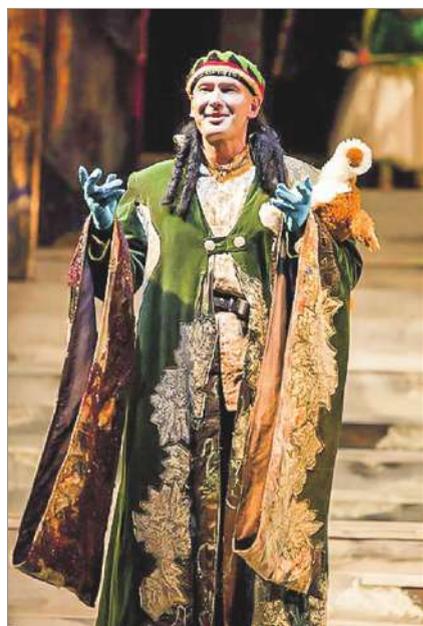
Дарэчы, пра аскетычную сцэнаграфію Андрэя Жыгура варта сказаць асобна: гэта адзін з самых моцных складнікаў спектакля. Сцэнічная прастора ператворана ў вялікую скрыню, у якой змяшчаецца цэлы свет — сад, вуглаватая драўляная яблыня, маленькія скрынкі, грудкі яблык. Аднак рашэнне рэжысёра крыху прыглушае гэты касмічны пачатак, ствараючы алузію на цыркавы манеж, дзе адбываецца дзеянне. Свет-скрыня трапна спалучыўся б і з фіналам Пражко — песняй «*Sky is over*» Сержа Танкяна. Але на фоне зруйнаванага саду замест «неба больш няма» гучыць джазавы матыўчык, які паралеліцца з не менш вялікім пачаткам, дзе героі спявалі дзіцячую песеньку пра «Ураджай»...

Пра што думаецца пад гэтую вясёлую музычку і хрумст яблыкаў, з якімі акцёры выходзяць на паклон у разбураны сад? Пра тое, што трактоўкі ды пошукі могуць быць розныя, але бітву за «Ураджай» мы пакуль што праиграем. Не, безумоўна, перамогі ёсць. Сталічны рэпертуар займае, нарэшце, адну з найлепшых п'ес Паўла Пражко. Але займае і зразумець — паняцці пакуль не тоесныя. Можна перайначыць мастакоўскі афарызм на тэатральны капыл: збіраючы «Ураджай», збірай і пустату паміж яблыкамі. Але дзесяцігоддзя нам для гэтага мала.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

выДАТна

Злоўлены ў сеткі адной сцэны

Быць Сенатарам, Мэрам, Лордам, Паслом і нават Царом — яго праца, у гэтых ролях бачаць Андрэя Захарэвіча рэжысёры Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага. Але ж у сваім тэатры ён выходзіў на сцэну ў ролі Падковы ў спектаклі «Легенда пра беднага Д'ябла» паводле Уладзіміра Караткевіча, з'яўляецца перад гледачамі ў вобразе Якуба Коласа (спектакль «Пясняр»). Умець быць розным — частка акцёрскага прафесіяналізму, якому ён вучыўся ў Беларуска-дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце (на курсе А. Бутакова) і які амаль 40 гадоў рэалізуе на сцэне таго тэатра, што стаў яму домам.

Сапраўды, акцёр Андрэй Захарэвіч за свае 60 гадоў жыцця меў толькі адно сталае месца працы. У тэатр імя Горкага ён прыйшоў пасля заканчэння інстытута ў 1980-м. А цяпер вядучы майстар сцэны. Ён з тых акцёраў, што не спрачаюцца з лёсам, не кідае яму выклікаў, але працуе найперш на агульную справу, выконваючы ролі, якія ствараюць закончаны вобраз спектакля. Якога б персанажа Захарэвіч ні ўвасабляў на сцэне, гледачы яго ўзнагароджваюць апладысмантамі. А дзяржава адзначыла медалём Францыска Скарыны.

Артыст, які ў сакавіку святкуе свой юбілей, шчыльна заняты і ў спектаклях бягучага рэпертуару тэатра. Сапраўды, акцёр Андрэй Захарэвіч за свае 60 гадоў жыцця меў толькі адно сталае месца працы. У тэатр імя Горкага ён прыйшоў пасля заканчэння інстытута ў 1980-м. А цяпер вядучы майстар сцэны. Ён з тых акцёраў, што не спрачаюцца з лёсам, не кідае яму выклікаў, але працуе найперш на агульную справу, выконваючы ролі, якія ствараюць закончаны вобраз спектакля. Якога б персанажа Захарэвіч ні ўвасабляў на сцэне, гледачы яго ўзнагароджваюць апладысмантамі. А дзяржава адзначыла медалём Францыска Скарыны.

Яго можна ўбачыць у работах «Утаймаванне нязгодлівай» У. Шэкспіра, «Жаніхі» М. Гогаля, «Праўда — добра, а шчасце — лепш» А. Астроўскага, «Выходкі Ханумы» А. Цагарэлі, «Як стаць багатым» К. Манье, «Пясняр» В. Дранько-Майсюка ды іншых.

Марыя АСПЕНКА

Жыццёвае крэда

паводле медыяперсоны ў ролі Кісы Вараб'янінава

Мюзікл «12 крэслаў» (тэатра Генадзя Гладкова «Тэрыторыя мюзікла») напаткалі змены. У найбліжэйшы паказ спектакля (22 сакавіка) беларускія гледачы ўбачаць у ролі Кісы Вараб'янінава артыста тэатра і кіно, тэлеведучага Валерыя Кашчэва.

Магчыма, нечакана: асоба, што прадстаўляла тэлеканал АНТ, выхадзіць на сцэну ў мюзікле. Але насамрэч за плячыма ў Валерыя Кашчэва больш за 80 роляў у кіно і серыялах, сярод якіх «Каханне без правілаў», «Паляванне на гаўляйгара», «Вольф Месінг...». Для чалавека, які аддаў перавагу акцёрскай прафесіі перад архітэктурай і нават рэжысурай, былі цікавыя новыя задачы. І ён сам для сябе іх ставіў. Вось і выхад «на пенсію» для Кашчэва адзначаны асвойваннем новых гарызонтаў, новага жанру. І ў ролі Вараб'янінава яго ўжо пабачылі гледачы Эстоніі. Летась у жніўні сцэны з мюзікла былі паказаны на фэсце «*Juras Perle*» ў Юрмале ў гала-канцэрце зорак тэатра і кіно. І вась адказны першы выхад да беларускага гледача. Але яшчэ і нагода згадаць кнігу «12 крэслаў», фільм, дзе гучала цудоўная музыка і яркія песні, ды параўнаць з тэатральным варыянтам.

Марыя АСПЕНКА

Алхімікі гукаў

(Музычнае прысвячэнне Рэчы Паспалітай)

На сваёй струне

Ларыса СІМАКОВІЧ,
кампазітар

*Хай тыя ведаюць, што з'явіцца на нас,
Усю праўду пра жыццё у наш і прошлы час,
Пра войтаў, лаўнікаў, і райцаў, і пасольства,
Пра розных каралеў і бітвы, і пасольства,
Што тут чынілася у даўнія гады,
Што думалі, чаго чакалі мы тады,
За што змагаліся, як баранілі веру, —
Хай зведаюць усё патомкі праз паперу!*

(М. Багдановіч)

Чароўнасць эпохі барока на землях Беларусі — адметнасць, якую любяць даследаваць і вывучаць. Непаўторнасць гэтай з'явы — у спалучэнні пэўных рыс, якія, аб'яднаўшыся, далі нечаканы культурны вынік.

ГУЛЬНЯ КАНТРАСТАЎ

Аб'яднанне Літвы і Кароны супала з прыходам новага мастацкага стылю: культура Рэчы Паспалітай зайграла ўсімі барвамі і дзівацтвамі непрадказальнага барока. У складаных спецыфічных умовах беларускае мастацтва захавала нацыянальную адметнасць і, нягледзячы на заходнееўрапейскія ўплывы, яго візантыйская першааснова не знікла і заставалася асаблівасцю новага стылю.

Ваяўнічае і эмацыянальнае, яно прыйшло здзівіць і ўразіць. Мудрагелістае, вёрткае, разнастайнае, яно закрунула ўсе плыні тагачаснага жыцця, ажыццявілася ў самых процілеглых светапоглядах, спраўдзілася ва ўсіх відах мастацтва.

Дажджом з неба падалі новыя ідэі, рашэнні і ўвасабленні. Аб'яднаўшыся новым спосабам існавання, архітэктура, скульптура і музыка дасягалі неверагодных мастацкіх эфектаў. Смелае дзівацтва нарадзіла оперу, опера — драму. Драма бессаромна перамяшала ілюзію з рэальнасцю і дынамізавала радасць жыцця і аптымізм. Халодны мармур ажыў, пульсуючы жылкамі чалавечай крыві. Архітэктурны дэкор карункамі нібы ўздымаўся ветрам. Вясна, лета, восень, зіма раптам сталі музыкай і метафарай чалавечага жыцця, пазбавіўшы гэта жыццё гераічнасці, але надаўшы яму ўдумлівасці і меланхалічнасці.

Дзе яшчэ можна ўбачыць «гатычнае барока», як не ў Пінску, на рамах алтарных карцін, і ў Будславе? Ці натуралістычныя рэльефы-чаканкі цюльпанаў, гваздзікоў, нарцысаў, півоняў, ландышаў у Камаях. Нясвіжы ці Старых Дзявяткавічах? Ці пачуць «памяркоўнае» барока ў рэлігійнай і свецкай лірыцы, элегіі, пастаралі, прытчы?

Узоры музычнага барока эпохі Рэчы Паспалітай зусім нядаўна гучалі са сцэны Вялікай залы Белдзяржфілармоніі: 16 сакавіка ў выкананні ансамбля «Камерныя салісты Мінска» пад кіраўніцтвам Д. Зубава, хору «SALUTARIS» пад кіраўніцтвам В. Янум, а таксама салістаў нацыянальнай оперы на сцэне гучала невядомая музыка Рэчы Паспалітай — шэдэўры харавога і інструментальнага барока, музыка часоў дынастыі Вазаў, музыка каралеўскіх палацаў і бернардынскіх кляштаруў.

«Ёсць замест прыватнай неўміручасці — бессмяротнасць нацыі тваёй...» — напісаў Уладзімір Караткевіч, як ніхто разумеючы каштоўнасць гісторыі ў музычных помніках і суб'ектыўнай памяці чалавека.

*Вам, мой кароль, узнімаць палкі
У паход на бацькоўскіх гоняч.
Мне грэцца ўспамінам сваёй рукі
У ваіх сармацкіх далонях...*

(І. Багдановіч)

Гульня кантрастаў, рэальнасці і ілюзіі. Музыка гучала шчодро і пры любой нагодзе: у капэле Віленскага касцёла Св. Яна, кафедральных капелах Полацка, Гародні, Тарнова, у сценах бернардынскіх кляштаруў Слоніма, Менска, Магілёва, у базыліянскіх Жыровічах, Супраслі. Парадаксальнае суіснаванне процілеглых светапоглядаў — звычайнае для эпохі барока бачанне жыцця і сябе ў ім. Моц уздзеяння музыкі добра ўсведамляла магнацтва і эфектнасць барока выкарыстоўвала дзеля легітымацыі свайго права на ўладу. Царква замацоўвала за сабой права на эмацыянальнае ўздзеянне.

ЯШЧЭ НЕ БАРОКА, АЛЕ ПРАДЧУВАННЕ ЯГО

Чуйная душа музыканта прадчувае з'яўленне эпохі як заўтрашні дзень. Народжаны ў 1600 годзе разам з эпохай Марцін Мьяльчэўскі — адзін са шматлікіх творцаў вялікай зямлі Рэчы Паспалітай.

Эпоха суправаджала творцу, творца ўслаўляў яе. Штодзённы клопат — музыка. Музыка, якая б змагла ўзнесці пад скляпенні палаца, захапіць і ўзнесці на імгненне ўсіх прысутных: каб сцішылася нават іх дыханне. Каб, захопленая музыкай, пацьмянела вабнасць шаўковых карункавых абшэвак, модных скураных чаравікаў, залатых і срэбных пярсценкаў, інкруставаных чароўным смарагдам.

Быць непаўторным і самабытным і пры гэтым мець

магчымасць увасабляць свой талент — падарунак лёсу. Асаблівы падарунак — быць выбітным музыкам у капэле Караля Фердынанда Вазы (чацвёртага сына караля Рэчы Паспалітай) у часы кіравання Уладзіслава IV, таго самага, якому гісторыя не пашкадавала эпітэтаў за схільнасць да высокага мастацтва: кіраванне вялікай дзяржавай суправаджалася музыкай. Дзеля яе кароль ствараў прыдворныя капэлы, збіраў, а часам выменьваў самых лепшых музыкаў з усяго каралеўства.

Музыка гучала розная — сакральная, камерная, урачыстая. Нараджаліся спектаклі, ладзіліся маскарады, балі, прафесійныя пастаноўкі балетаў ды камедыі, італьяскія опер Марка Скакі. Менавіта пры Уладзіславе IV была пастаўлена *dramma per musica* «Андрамеда» (1636 г.), а пазней першая опера на зямлі Рэчы Паспалітай — «Выкраданне Алены» (1644 г.)

*...Але дарэмна марш на каралю
Хаўтурны гралі змучаныя сурмы.
Кароль жывы! І я яго люблю,
Хоць каралей любіць занятак сумны.
Як на далоні ў іх дзяржавы лёс
Ляжыць прывабнай і адзінай цацкай.
І толькі зрэдку воляю нябёс
Зайжды чаканы і зайжды знянацку
К табе ці з явы, ці з магічных кроз
Ён завітае постацю сармацкай.*

(І. Багдановіч)

Сэрца Уладзіслава IV Вазы пахаванае ў сутарэнных Віленскай кафедры, а дух лунае сярод вобразаў далёкай эпохі, росквіту якой ён спрыяў.

...А Марцін Мьяльчэўскі ачольваў каралеўскую капэлу да канца жыцця. Музыка яго здабыла папулярнасць у Еўропе, яго творы ведалі ў Даніі, Гданьску, Парыжы, Маравах, Украіне і нават у Расіі.

Багатыя палітрай яскравых эфектаў, творы Мьяльчэўскага дэманструюць разнастайны поліхаральны стыль.

SUA CUIQUE PATRIA JUCUNDISSIMA EST

(Кожнаму свая радзіма самая лепшая)

У той час, калі на адным канцы Рэчы Паспалітай магнацтва спрачалася за першынства ў празмернай раскошы, цыярджваючы сваю ўладу праз пышныя каралеўскія цырыманіалы, грандыёзныя барочныя festa, працэсіі з 27 карэт, вялікай колькасцю багата ўбранай шляхты і ўзброеным войскам, недзе ў ціхіх Ловічах цыстэрыянскі манах-кампазітар Станіслаў Сільвестр Шаржынскі, уладкаваўшыся на вузкай манастырской лаве, задумваў кампазіцыю васьмігалосных матэаў і тым таксама ствараў эпоху барока. І быў шчаслівы. Сваё аскетычнае жыццё, свае белыя ўборы з чорным скарпулярыем, чорным каптуром і чорным ваўняным пасам, сваю работу ў полі пры любым надвор'і манах не прамяняў бы ні на якія ўцехі палацаў.

«...Лёс да кожнага прыходзіць босы...» — жыццё манаха, чый род асеў на тэрыторыі тагачаснай Чырвонай Русі ў XVI стагоддзі блізу Львова, засталася невядомым.

Якасьць знойдзеных твораў, не пазбаўленых барочнай арыгінальнасці, з рысамі постпалестрынаўскай поліфаніі сведчыць пра знаёмства кампазітара з музыкай Рыма і Неапаля, а іберыйскія акцэнтны, якія зрэдку сустракаюцца ў партытуры, не выключаюць іспанскі ўплыў.

Захаваных рукапісаў дзесяць. Сярод іх — сольныя матэаў, тэхнічна складаныя і меладычна экспрэсіўныя, напісаны ў стылі *concertato*. Некалькі харалаў. Адзіны нерэлігійны твор — саната для 2 скрыпак і канцінуо ў жанры санаты *da chiesa* з элементамі даўней канцёны. Стыль *piuovo*. А яшчэ — бездакорнае майстэрства формаў.

...Манах зноў услухаўся ў створаны музычны крышталь. Крышталь свяціўся ціхім светам і ціхім тэкстам з далёкай будучыні: «...граі гукі і сугуччы, вытрымлівай іх і прыслухвайся да вібрацый у прасторы. Граі гукі і сугуччы, дамагаючыся іх гучання, наколькі магчыма на далёкай адлегласці. Прыслухоўвайся так уважліва, каб

самому пачаць супадаць з рытмам вібрацый...». Няспынный рух цяжкага, веснавога снегападу вітаў начную стому. Снег шматгалосым матэаў дасягаў зямлі, і, пакуль не пазнікалі белыя снежныя лапіны на манастырскім полі, трэба паспеець прывітаць і іх, прыклаўшы вільготны холад да гарачых скроняў. Заўтра яго разбудзіць святло і птушкі. Ускопіцца на досвітку, каб пачаць новы дзень і новы замес крыштальнага матэаў...

«МУЗЫЧНЫ РЫЦАР»

Бартламей Пенкель — першы з тутэйшых, хто заняў пасаду каралеўскага капельмайстра. Да яго пасаду капельмайстра каралеўскай капэлы ўзначальвалі выключна італьянцы. Уплываў Палестрыны і Мантэвэрдзі не цураўся. Поліфанічныя месы, драматычныя матэаў з рысамі канцэртнага венецыянскага стылю поўныя ўласнымі гарманічнымі барвамі.

Дырыжор і арганіст, кампазітар і капельмайстар, аўтар першай кантаты-араторы на тэрыторыі Рэчы Паспалітай стварыў 40 танцаў для лютні.

Ёсць нешта неспасціжнае і невытлумачальнае ў алхіміі гукаў. Нейкая таямніца. І не адна. І кожны раз — прыхамаць зіхотнай сферы — наблізіць ці наблізіцца, дазволіць ці адмовіць. Гэта яна правакуе нараджэнне новых імпульсаў, пакідаючы пасля сябе зоны невымоўнага, зоны-імгненны сваёй праўды. Праз лёгкі націск пяра, пэндзля, смычка прыйсці да маленькага шчасця і адчуць, як простыя гукі мелодыі супадаюць з навальнічным дажджом і тужлівым сэрцам.

Бартламея Пенкеля часам называюць «музычным рыцаром» Рэчы Паспалітай — за меладычныя знаходкі, трапа аздобленыя дысанансамі, за арганічнае спалучэнне тэксту і музыкі, за высакародства і ўзнёсласць музычнай думкі.

«ЖАМЧУЖЫНА ДУХАВЕНСТВА»

Гжэгаж Гервазы Гарчыцкі сваёй творчасцю завяршыў эпоху барока на тэрыторыі Рэчы Паспалітай. Руплівы святар, апякун хворых і вязняў. Пасля смерці атрымаў тытул *«gemma sacerdotum»*, што значыць «жамчужына духавенства».

Пасля атрымання адукацыі ў сферы вольных навук — філасофіі і тэалогіі ва ўніверсітэтах Прагі і Вены — у 1692 годзе вярнуўся ў Кракаў. Выкладаў рыторыку і паэзію, працаваў музыкам у Вавельскай капэле і быў капельмайстрам Вавельскага кафедральнага сабора. Прыняўшы асвячэнне ў 1692 годзе, апошнія гады свайго жыцця правёў у Кракаве, дзе, ідучы па слядах Бартламея Пенкеля, кіраваў музычным ансамблем катэдры на Вавелі. Рэлігійныя творы для хору а капэла — месы, матэаў, гімны, «*Stabat Mater*» — вытрыманы ў стылі *stile antico* і *stile moderno*, сведчаць пра майстэрскае валоданне тэхнікай кантрапункту — узор вытанчанага музычнага канструкцыі і далікатнага гучання грацыёзнасці думкі.

Універсальнасць эпохі дыктавалася ўніверсальнасцю музыкаў XVII стагоддзя. Валоданне некалькімі музычнымі інструментамі — скрыпкай, віяланчэлю, флейтай, арганам, клавесінам, — спалучалася з дарам і валоданнем прафесійнай тэхнікай кампазітарскага майстэрства. Усё гэта суправаджалася неад'емным мастацтвам музычнай імпрэвізацыі і дарам перадаваць майстэрства вучням. Не столькі арыгінальнасць думкі (яна была агульнапрынятая), колькі штукарства, разнастайнасць прыёмаў развіваць музычную думку, распрацоўваць яе і перайначваць.

Першынства агульнага стылю забяспечвала даступнасць музыкі. І культуваву, і свецкую музыку разумеў кожны, і кардынальнай розніцы паміж імі не было. Грамадства валодала адзінай музычнай мовай, якая засвойвалася з дзяцінства праз слых, праз удзел у музыкаванні. Як фальклор. Як вербальнае маўленне. Вучань майстра — у межах традыцый. Спажывае і наталіяецца разнастайнымі мастацкімі ўражаннямі, тэаціруе свае магчымасці і акрэслівае межы. Сілкуецца традыцыяй. Калі ж традыцыі пераадоўваюцца, ствараецца аўтарскі стыль. Уплывы захоўваюцца, а рудыменты адкідаюцца. Пераходная мяжа да майстэрства — здольнасць асвятляць уласным святлом мастацкага адкрыцця набытае і запазычанае, знойдзенае і апрабаванае.

А нам у XXI стагоддзі — здзіўляцца сэрцам і наталіяцца ўражаннямі — абрысам даўняй гісторыі, яе велічнай прыгажосцю і задуменнай цеплынёй.

Музыка як узыходжанне. Пакутнае і няхуткае. І жыццё музыканта — як спроба змяніць незразумелае на сумоўнае.

ЧАМУ ТУДЫ ІМКНУЛІСЯ ТВОРЦЫ?

Вакацыі на Французскай Рыўеры

Марсэль. Інтэр'ер сабора Нотр-дам-дэ-ля-Гард.

Заканчэнне. Пачатак у № 11

У БОК МАНАКА

Я выправілася ў Манака, адну з самых маленькіх дзяржаў у свеце, калі знаходзілася ў Ніцы. Гэтая краіна для многіх — увасабленне раскошы, прыгожага жыцця, дзе дарагія яхты, буцікі, рэстараны з мішленаўскай кухняй. Аднак з адметнасцямі краіны можна знаёміцца і не алігархам. У Манака ехала звычайным гарадскім аўтобусам № 100. Ён ідзе з Ніцы, ягоны канцавы прыпынак — невялікі гарадок Ментан на мяжы Францыі і Італіі. Кошт паездкі — 1,5 еўра ў адзін бок і столькі ж — у другі. Усё даступна — была б ахвота!

Адзінае — для пачатку трэба знайсці канцавы прыпынак аўтобуса ў Ніцы. А для таго — абысці Замкавы ўзгорак, вежу Белунда і прайсці пешшу 4—5 кіламетры. Праўда, іншых варыянтаў няма. Але ж дарога надзвычай маляўнічая. Крочыш уздоўж порта Лімпія, дыхаеш марскім паветрам, разглядаеш яхты, малыя і прадстаўнічыя.

Паміж Ніцай і Манака — усяго 20 кіламетраў, ехаць гадзіну. Дарога пакрытая, бясконцыя перапады вышыні. Узбярэжжа вельмі прыгожае. Нагадвае ўзбярэжжа Адрыятыкі побач з Будвай і Дуброўнікам, якія пашчасціла ўбачыць раней. За кожным паваротам адкрываюцца нечаканыя і шыкоўныя далягляды. Мора, горы, зеляніна... Разумееш, чаму Манака ўспрымаецца казанчай краінай. Праўда, пасажыры, якія заходзілі ці выходзілі на прыпынках, відавочна, не належалі да багаццяў. Звычайна апранутыя, з торбамі, у якіх прадукты. Дзеці-падлеткі з рукзачкамі — значыць, са школы. Па дарозе трапляюцца звычайныя дамы-сядзібы, адна- і двухпавярховыя.

САД, ОПЕРА І ПАМЯЦЬ ПРА ДЗЯГІЛЕВА

Меркавала аглядзець у Манака шмат годных аб'ектаў. Але па дарозе пераканалася: адмежкі між прыпынкамі вялікія, дарога вузкая, тратуараў увогуле няма. Як тады ісці? Хапае пылу, бо паўсюль ідзе будоўля. Наўрад ці гэты офісны будынак, хутчэй за ўсё ўзводзяцца новыя атэлі.

Таму вырашыла не спяшаючыся пахадзіць па тэрыторыі, якая называецца Монтэ-Карла. Гэта вядомая турыстычная зона княства. Менавіта тут знаходзяцца Казіно Монтэ-Карла і Опера Монтэ-Карла. Абодва будынкi ўзведзеныя па праекце архітэктара Шарля Гарнье — таго, які ўзвёў парыжскую Гранд-опера. Цікава: жыхарам Манака забараняецца іграць у казіно, і гэты разумнае рашэнне. Заходзіць у будынак казіно ахвоты не было, я

абыякавая да азартных гульняў. У дадатак для такіх памяшканняў патрабуецца пэўны дрэс-код, а зусім не джынсы з майкай.

Затое было цікава паблукіць па плошчах перад будынкамі, дзе бруюцца фантаны, растуць велізарныя кактусы і пальмы, набыць у краме ілюстраваны альбом «Лазурны бераг. Знакомства і історыя» ўсяго за 12 еўра. Прыемна няспешна ісці па парку і шматузроўневых лесвіцах. З многіх кропак набярэжнай адкрываўся захапляльны від на порт Манака, шматлікія караблі. Нечакана бачу мемарыяльную дошку, усталяваную ў знак таго, што ў будынку оперы ў свой час выступала трупка «Рускага балета» пад кіраўніцтвам Сяргея Дзягілева. У такія моманты адчуваеш нечаканы і хвалючы дотык да падзей, якія адбыліся амаль сто гадоў таму.

СУСТРЭЧА З ШАГАЛАМ

У апошні дзень знаходжання ў Ніцы адбылася яшчэ адна сустрэча. З творчасцю нашага суайчынніка Марка Шагала. Як вядома, менавіта ў Ніцы знаходзіцца яго знакаміты музей «Біблейскае пасланне». Але для пачатку музей трэба адшукаць. Карта горада дробная, музей нібы і недалёка ад майго атэля, але на скрыжаванні многіх дарог. Іду некалькі кварталаў, уздымаюся па доўгай і крутой лесвіцы, выходжу на ажыўленую трасу з патокам машын. Яе трэба перайсці на іншы бок. Нарэшце трапляюцца ўказальнікі на французскай, якую не ведаю. Але здагадваюся, што крочу правільна.

Адначасова думаю: мастакоў заўжды прываблівалі і дагэтуль прывабліваюць мясціны, дзе навакольны пейзаж мяняецца амаль імгненна. Спалучэнне ў адным краявідзе мора, неба і гор абумоўлівае найлепшыя і найбольш моцныя колеравыя і каларыстычныя эфекты. Вярнуўшыся ў Мінск, даведалася: пейзажы Блакітнага (або «Лазурнага», калі па-руску) берага пісалі Каро, Дэлакруа, Манэ, Пікаса, Суцін, Тулуз-Латрэк, Дэга. Сярод пісьменнікаў, якія жылі тут стала ці пэўны час, згадаем Бальзака, Флабэра, Мапасана, Мерымэ, Аляксандра Дзюма, Мантэня, Бадлера, братоў Ганкураў, Поля Валеры, Метэрлінка. Як бачым, пералік унушальны, тут прадстаўлена ці не ўся французская літаратура.

Але вярнуся да Шагала. Будынак, дзе знаходзіцца музей, узведзены спецыяльна, па праекце Андрэ Эрмана ў 1972-м. Тут знаходзіцца самая вялікая ў свеце пастаянная калекцыя твораў мастака, што нарадзіўся ў Віцебску. Іх Шагал падараваў дзяржаве — 17 агромністых па паметры карцін. З іх дванаццаць прысвечаны біблейскім персанажам, а яшчэ 5 ілюструюць «Песню песень». Над імі мастак працаваў 13 гадоў.

Грошай за квіток з мяне не ўзялі, патлумачыўшы: не ўсе залы адчыненыя. Непадальк ад касы — крама, дзе на паліцах шмат кніг, прысвечаных нашаму суайчынніку. Яго біяграфіі, напісаныя навукова і папулярна, даследаванні, выданы для дзяцей — усё з фрагментамі твораў Шагала на вокладках. Музей пакінуў моцнае ўражанне. Прасторнасцю плошчы, прадуманасцю, павагай, з якой прэзентаваны маштабныя палотны. На ўласную экскурсыводаў, якія тлумачаць сэнс, гісторыю стварэння кожнай карціны нават невялікім групам у 3—5 чалавек.

Зразумела, найбольшае ўражанне робяць самі карціны. Як і вітражы ці мазаіка ў двары будынка. Мо таму, што раней не бачыла іх «ужывую». Мо таму, што яны адлюстроўваюць менавіта шагалаўскую манеру пісьма і сістэму пабудовы карцін, да якіх трэба ўзняцца, каб атрымаваць непараўнальную мастацкую асалоду.

Пра што яшчэ думалася ў музеі Шагала? Пра тое, што здарылася б з мастаком, каб ён не з'ехаў з Віцебска. Яго лёс мог скласціся трагічна. Або ён трапіў бы ў молах рэпрэсій у 30-я гады. Ці загінуў у час Айчыннай вайны. Калі б, на шчасце, ацалеў, дык мог стацца ахвярай барацьбы з «бязроднымі касмапалітамі», што разгарнулася ў СССР ў 50-я. У любым выпадку многія яго творы, вядомыя па ўсім свеце, якія лічацца класікай, проста не з'явіліся б. Таму варта падзякаваць Францыі, якая мастака прытуліла і стварыла ўмовы, каб ягоны талент разгарнуўся ва ўсю моц.

У той самы дзень паспела яшчэ наведаць музей Анры Маціса. Да яго ад музея Шагала ісці кіламетраў пяць. Лабірынтамі вуліц. Дакладна яго не знайшла б, але ў музеі Шагала звярнула ўвагу на рускамоўную пару турыстаў. Калі яны выйшлі з першага музея і відавочна пакрочылі ў бок другога, я, што называецца, «села ім на хвост». І крочыла ўслед, хоць і на адлегласці. Сама экспазіцыя музея Маціса, класіка французскага мастацтва, уразіла меней, чым экспазіцыя Шагала. Але што здзівіла? Велізарная павага да ўласных твораў, якіх успрымаюць як гонар нацыі. Імкненне прадставіць іх надзіва эфектна. Уявіце: музей — трохпавярховая віла, што стаіць сярод саду, пабудаваная ў генуэзскім стылі ў XVII стагоддзі. Музей адкрылі адносна нядаўна, у 1993-м. У ім няма цеснаты, якую адчуваеш у многіх айчынных музеях, бо ў іх замала экспазіцыйнай плошчы. Тут прасторна, свабодна. Прадстаўлены творы Маціса, яго рэчы, дакументы, кнігі, фатаграфіі. У адным з залаў малявалі дзеці разам з настаўніцай. Ну, што тут скажаць? Можна пазаіздросіць, але штосьці і пераняць.

МАРСЭЛЬ І ВОДАР МОРА

Падчас падарожжа на Французскай Рыўеры мяне чакаў яшчэ адзін горад — Марсэль, услаўлены ў свой час Аляксандрам Дзюма ў яго рамане «Граф Монтэ-Крыста». Менавіта ў Марсэлі пачынаецца дзеянне твора.

Цікава: у Ніцы ўмовы майго жыцця былі досыць сціплыя, але горад пакінуў фантастычнае ўражанне радасці і суцэльнага свята. У Марсэлі жыла ў шы-

коўным нумары, дзе я была адна і ніхто не мільгаў перад вачыма. Але горад менш уразіў, падаўся дзелавым і закладочным. Праўда, маляўнічым, бо ўвесь цэнтр пабудаваны на ўзгорках.

Зрэшты кожны горад выклікае пэўныя асацыяцыі. Кожны мае адметны водар. У Бруселя, напрыклад, гэта водар гарачых — з пылу з жару — вафляў. У Вене пануе одар кавы, марцыпанавых булачак і яблычных пірагоў. А ў цэнтры Марсэля дамінуе моцны пах мора і свежай рыбы. Пераканалася, калі на прыступках эскалатара толькі ўздымалася з метро. І нават не ступіла на зямлю. Тлумачэнне простае — побач порт. І ўздоўж берага стаяць гандляры свежай, нядаўна злоўленай рыбай. Цікава прайсціся і паглядзець на рыбку белую, серабрыстую, ружовую, малую і агромністую, якая лускай блішчыць на сонцы.

Самымі яркімі ўражаннямі Марсэля аказаліся порт, кола агляду, на якое абавязкова хацелася ўзбрацца і праехаць, каб убачыць з вышыні цэнтр і планіроўку вуліц. І, вядома ж, базіліка Нотр-дам-дэ-ля-Гард, якая дамінуе над горадам. Яна відаць амаль з усіх кропак горада. І хоць разумееш, што ўсе шляхі вядуць да храма, але мэтанакіравана ад порта і да сабора я ішла мо гадзіну, а мо і паўтары. Пад'ём надзвычай круты, час ад часу даводзілася спыняцца, каб аддыхацца. Праўда, калі нарэшце ўздымешся на аглядную пляцоўку, адкрываецца сапраўды неверагодная панарама — мора, невялікія астравы, кварталы дамоў унізе, порт удалечыні. Дый інтэр'еры базілікі, пабудаванай не так даўно, у другой палове XIX стагоддзя, уражваюць. Нотр-дам-дэ-ля-Гард лічыцца адметнасцю Марсэля, якую наведваюць найбольш часта.

ДАРОГА ДАДОМУ

Шлях у Беларусь аказаўся не такі лёгкі і просты, як у Францыю, з Вільні ў Ніцу. У французскім Німе, куды я прыехала з Марсэля, аэрапорт невялікі. І амаль пусты. Першы з двух маіх самалётаў спазніўся аж на дзве газіны. Таму, хто з Німа трапіў у свой пункт прызначэння, яму што? Ну, падумаеш, на дзве газіны пазней! Але ў Брусэлі мяне чакаў — і не дачкаўся — яшчэ адзін борт. Ён паляцеў па раскладзе, але, на жаль, без мяне. Вось і апынулася я познім вечарам у аэрапорце бельгійскага Шарлеруа без усялякай надзеі трапіць у Мінск хоць бы на заўтра.

У рэшце рэшт усё склалася, да радзімы даехала. Дзве ночы правяла ў хостэле Шарлеруа, а паміж імі неспадзявана ўзнік дзень, праведзены ў сталіцы Бельгіі. Чароўны, хоць амаль зімовы, нязвыклы пасля цеплыні і пяшчоты Лігурыйскага ўзбярэжжа. Але ж ці здараюцца падарожжы без прыгод? Вядома, яны прымушаюць згарэць пэўную колькасць нервовых клетак, ды праз пэўны час менавіта прыгоды і неспадзяванкі застаюцца ў памяці яркай карцінкай. Уражанне, што Французская Рыўера ніяк не хацела мяне адпусцаць...

Таццяна МУШЫНСКАЯ, фота аўтара.

Стэнд з кнігамі ў музеі Шагала.

Скарбонка Спадчыны

Фота Сяргея Ляскеца.

Маляванка Святланы Скавыркі, загадчыцы Дома рамёстваў і кіраўніка гуртка выяўленчага мастацтва і роспісу на палатне ў Глыбокім.

Хочаш у зямны рай?

Намалюй яго... на дыване!

Ва ўсе часы нашы продкі любілі ўпрыгожваць жылло. Але калі, напрыклад, саламяныя павукі, лялькі часта выконвалі функцыі абярэгаў, выцінаныя з паперы фіранкі засцерагалі дом ад яркага сонца, то маляваныя дываны, апроч эстэтычнай, ніякай утылітарнай функцыі не мелі. Малюнкi на тонкай тканiне ці паперы, створаныя ў асноўным вандроўнымі мастакамі, служылі толькі аздобай пакоя. Іх зазвычай вешалі на сцяну над ложкам ці канапай. Пра задачу маляванак радаваць вока гаспадароў сведчаць і самыя распаўсюджаныя сюжэты — карціны ідылічнага свету (амаль зямнога раю), дзе людзі і дзіўныя яскравыя жывёлы суседнічаюць у міры, вазы з кветкамі, непаўторныя і маляўнічыя пейзажы, што могуць існаваць у далёкіх і недасяжных землях. Натуральна, такія карціны падаваліся селяніну, які прывык цяжка працаваць на зямлі, цалкам нерэальнымі, але прыносілі асалоду толькі ад сузірвання.

У нашай краіне маляваныя дываны вядомы з канца XIX стагоддзя, але найбольшае іх распаўсюджванне назіраецца ў 1930 — 1950-х гадах. У гэты час інтэнсіўна будаваліся вёскі, а сяляне імкнуліся зрабіць сваё жылло не толькі функцыянальным, але і прыгожым. Так, у адпаведнасці з наўным светаўспрыманням беларуса, сфарміравалася ўласная паэтыка ідылічнай карціны свету з характэрнымі для яе маляўнічымі пластычнымі метафарамі раю. Таму і нядзіўна, што дываны, дзе гэты самы рай быў адлюстраваны ў дэталі, калісьці дарылі на шчасце ў беларускіх вёсках да ўваходзін.

Маляваныя дываны па матывах дэкару і характары кампазіцыі падобныя да вышываных і тканых славянскіх насценных дэкаратыўных дываноў, але з-за адметнасцяў тэхнікі выканання і матэрыялу яны былі таннейшыя і, натуральна, не такія працаёмкія. На адзін выраб ішло два сшытыя кавалкі дамацканага льянога палатна (1,5 × 2 м). Палотнішча спачатку фарбавалі ў чорны колер, потым малявалі на ім асноўныя дэталі сюжэта, часам ужываючы трафарэты, выразаныя з кардону. Падмалёўка дробных дэталей і святлаценняў рабілася ад рукі.

Маляванка была вельмі зручным прадметам, якім можна было аздобіць хату. Аднак з-за таннасці матэрыялу, стаўлення да творцаў, якія іх выраблялі (а гэта зазвычай вандроўныя мастакі, якія за працу прасілі хіба толькі ежу і начлег), да нашага часу захавалася не так шмат прыкладаў аўтэнтчных маляванак. Іх часта выкідвалі, ткані-

ну мылі, выкарыстоўвалі ў гаспадарцы. Маўляў, навошта захоўваць і берагчы стары дыван, калі за гадзіну можна зрабіць новы, ярчэйшы і прыгажэйшы?

З цягам часу ў пэўных мясцінах краіны вылучыліся рэгіянальныя варыянты кампазіцыі і дэкару. Адметныя мастацкія рысы маюць маляваныя вырабы Віцебскай вобласці (Глыбоцкі, Докшыцкі, Міёрскі, Пастаўскі, Шаркоўшчынскі раёны) і Мінскай (Мядзельскі, Вілейскі). Сёння яны ўваходзяць у спіс элементаў нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі.

Кампазіцыя дываноў часцей за ўсё ўяўляе сабой размешчаны ў цэнтры букет кветак у вазе, кошыку ці перавіты стужкай. Асноўны малюнак, як правіла, мае раслінна-арнаментальную абляцоўку — па краях гірляндай з кветак і лісця або скіраванымі да цэнтры букетамі, рассыпанымі па ўсім полі. Таксама ў кампазіцыю ўключаліся выявы птушак — ластавак, галубоў, паваў, зязюль і звычайна ініцыялы аўтара ці заказчыка. Існавалі таксама, як сёння кажуць, эканом-варыянты: паўдываны — з аднаго палотнішча і макаткі — з паловы. У гэтых малых вырабах прысутнічалі кампазіцыі з парамі львоў, аленьяў, галубоў, выкананыя ў звычайнай наўна-рэалістычнай манеры.

Ад арэала паходжання дываноў залежала і тэхніка малюнка. Так, напрыклад, у Докшыцкім раёне ўжывалі клеевыя фарбы. Таму мясцовыя маляванні вылучаюцца надзвычайнай дэкаратыўнасцю і ўмоўнасцю, моцнымі лакальнымі колерамі без паўтонаў і пераходаў. Маляваныя дываны з іншых раёнаў Віцебшчыны выконваліся алейнымі фарбамі. Таму яны адлюстроўваюць імкненне да рэалізму: у іх больш дэталёва намаляваны пярэсткі кветак, лісце, абрысы жывёл і птушак.

Абавязковым кампанентам дыванковых краявідаў Віцебшчыны была водная стыхія, што, натуральна, тлумачыцца геаграфічнымі асаблівасцямі краю. Перыядычна ў Беларусі сустракаліся маляваныя дываны сюжэтна-тэматычнага характару. Тут прысутнічалі сюжэты катання на лодках, сустрэчы ці развітанні закаханых, архітэктурныя пейзажы ў характэрным стылі. Таксама гэтыя малюнкi аздабляліся арнаментальна-расліннымі матывамі. Прыкладамі такіх вырабаў з'яўляюцца творы нашых славутых майстроў Язэпа Драздовіча і яго паслядоўнікаў Алены Кіш і Фёдара Сухавілы.

Як і любы від народнага мастацтва, маляванка — не застылая, трывалая форма, а пластычны жанр, што дазваляе мастаку выяўляць уласныя творчыя памкненні, натуральна, у прынятай стылістыцы. Так, маляваныя дываны сёння адрджаюць на Случчыне і Глыбоччыне (на фота — работа мастачкі з Глыбокага Святланы Скавыркі), а іх стылістыку і кампазіцыю можна паўтарыць у сучасным адзабленні рэкламы, вітрын магазінаў.

Таму, калі гэтай вясной будзеце праходзіць каля сталічнага ЦУМа, звярніце ўвагу на вітрыны. Думаю, пабачыце на іх знаёмыя «маляванкаўскія» элементы.

Марына ВЕСЯЛУХА

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага
рэдактара — 292-43-03

адказны сакратар — 292-20-51
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
аддзел прозы і паэзіі — 292-56-53
аддзел мастацтва — 292-20-51
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друку
21.03.2019 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1184

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 952
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі
ў электронным выглядзе,
не вяртаюцца
і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў
публікацыі.